

Heilprin, Yom Tov Lipman ben Israel

③

שאלות ותשובות

עונג יום טוב

כולל

שו"ת בארבעה חלקי שו"ע או"ח יו"ד חו"מ אה"ע.

מאת הרב הגאון האמיתי משנתו זך ונקי סיני ועוקר הרים

פאר הדור והדרו נ"י המפורסם בתורתו וצדקתו

כש"ת מו"ה רפאל יום טוב ליפא היילפרין זצ"ל

האב"ד דק"ק ביאלסטאק

מהדורה חדשה מתוקנת עם הוספות

מחותנו של הגאון המחבר

הגאון בעל חידושי אריה ומפתחות

שנת תשנ"ה לפ"ק.

דקרא מיירי בבשר שלמים שמבשלין אותן חוץ לעזרה ואיכא הכשר. אבל בחולין דלא מקשה מידי רק דמהדר לאשכוחי מהיכן מוכח האי דינא דחיבת הקי וקאמר אילימא מקרא דוהבשר אשר ינע בכל טמא והיינו דסובר ר"ל דקרא סתמא מיירי אפילו בבשר חמאת שאינו יוצא מן העזרה כלל. (ועוד ראיכא למיד בנבחים דף קיא מפני טומאה נשרפה הרי שהי' טומאת בשר נם בחטאת) וע"ז מדרחה דאיכא לאוקמי שהעביר הבהמה בנהר ועדיין משקה מופח עלי' וליכא הוכחה מזה ודברי רש"י ז"ל נכונים דוודאי בדרך קושיא ליכא לאקשווי מקרא דאיכא למימר דמיירי בשלמים שנאכלים בכל העיר. אבל בדרך אילימא שפיר קאמר לה דהיינו אם נימא דמוכח מכתב קרא סתמא אפילו בחטאת דחיבת הקודש מכשיר ודו"ק].

סימן לג

→ **בדין ישראל וא"י שהיה להם יי"ש בשותפות ועבר עליו הפסח.**

השא"ר ז"ל בדיני חמין כתב (בסימן פ"ט) וז"ל וע"ד חלק המניע לא"י אחר החלוקה הדבר ברור בעיני דשרי בהנאה לאחיה"פ דקיי"ל דבדרבנן יש ברירה ואמרינן הוברר הדבר דזהו חלקו המניעו משעה ראשונה. והו"ל חמין של א"י שעבר עליו הפסח ומותר בהנאה כדתנן בפ' כל שעה וכה"ג אמרינן בפ' משילין (דף ל"ז) גבי ב' שלקחו תבית ובהמה בשותפות דרב אמר חבית מותרת. כלומר מותר לכ"א להוליך חלקו למקום שעירב משום דיש ברירה. ושמואל אמר חבית נמי אסורה משום דאין ברירה. ומסיק התם הנמרא אליבא דר' אושעיא דחבית מותרת דבדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה ורדיש מר זוטרא הלכה כר"א וכ"פ הפוסקים ז"ל. וה"נ הא דחמין של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן משום קנסא הואיל ועבר עליו בב"י. וכיון דבדרבנן יש ברירה חלקו של כותי ודאי שרי. והסכים לזה המק"ח בהלכות פסח (סימן תמ"ח):

וכן יש להביא רא"י מהנהגת אשר"י (בפס' ע"ז בפ' ר' ישמעאל) שבי' וז"ל והיכא שיש לישראל שותפות א"י מבטל חלקו אבל לא בחלק ישראל. ומשהוברר חלקו של כותי מותר בהנאה דהא בטלי. ואפילו למאן דלית ל"י ברירה הכא יש ברירה דכל איסורי ע"ג דרבנן נינהו כך פירש רשב"ם בשם רש"י. ולפענ"ד יש להסתפק בדין זה טובא לפי מה דאמרינן בבכורות (דף נ"ו) אמתניתין דחלקו וחזרו ונשתתפו פטורין ממעשר בהמה משום דדמי ללקוחות ולקוח פטור ממע"ב. אמר רב ענן ל"ש אלא שחלקו נדיים נגד תישיש ותיישיש נגד נדיים אבל חלקו נדיים נגד נדיים ותיישיש נגד תישיש אמרינן זהו חלקו המניעו משעה

ובזה נדחה נמי מה שראיתי בספר קצה"ח בהא דאמרינן בחולין (דף ל"ז) אקרא דוהבשר אשר ינע בכל טמא לא יאכל דאתכשר במאי ומוקי לה כגון שהיה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ועדיין משקה מופח עלי' שבי' רש"י ז"ל דלהכי נקט פרה של זבחי שלמים דבשלמים העור לבעלים ואורחא דמילתא להעבירה בנהר כדי שתהא נוחה להפשיטה את העור. והוא פ"י דלהכי נקט פרה של זבחי שלמים דכיון דהכשר בעי בעלים לדעת הרמז"ל ושלמים הוי ממון בעלים לר"י הגלילי אבל בשאר קדשים דלא הוי ממון בעלים לא מהני הכשר. ובהו סתר דברי רש"י ז"ל (בפסחים דף כ"ג) שבי' דהש"ס לא מקשה אלא אמתניתין דמחט שנמצא בבשר במאי איתכשר. אבל אקרא דוהבשר אשר ינע בכל טמא לא פריך משום דנאכלין בכל העיר ואיכא משקין טובא דמדיחין אותן ומבשלין אותן וע"ז כתב הקצה"ח דלא מהני הכשר דאחר שחיטה כלל דהא אמרינן בב"ק (דף י"ב) ובקידושין (דף נ"ב) דלאחר שחיטה ודאי ממון גבוה הוא דכי קא זכי משולחן גבוה קא זכי. (וזהו כפרש"י שם בב"ק דגם חלק הבעלים לא הוי ממון בעלים אבל התוס' חולקים שם על רש"י ז"ל וכתבו דחלק הבעלים הוי ממון בעלים שפיר עיי"ש) ואין ההכשר חל כשיוצא מהעזרה אחר ד' עבודות ועיקר ההכשר הוא רק אחר שחיטה קודם זריקה דאז לא זכו הבעלים משולחן גבוה והוי דידהו ומחני רצון דידהו להכשירה ע"ש בדבריו. אבל לפמשי"כ איצ' לכל זה דודאי משכחת הכשר אף היכא דלא הוי ממון בעלים אף לדעת הרמב"ם ז"ל והיינו במשקה שהי' מתחילתו לרצון דמכשיר אף דלא ניתא לבעלים בשעת נפילה על האוכלין כמש"כ רש"י בחולין (דף ט"ז) וכ"כ הרמז"ל בעצמו (פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה ט"ז) וז"ל הואיל ודם קדשים אינו מכשיר קדשים שנשחטו בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לבשר קדשים הכשר אלא במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית המטבחיים. ואח"כ כתב פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדיין משקה מופח עלי' ה"ז מוכשרת עכ"ל הרי שכתב בהדיא דמשכחת הכשר בבשר קדשים במשקין שנפלו על הבשר חוץ לעזרה ולדברי קצה"ח לא משכחת שיפלו על הבשר חוץ לעזרה ויכשירו דהא כשהבשר הוא חוץ לעזרה כבר אינו ממון בעלים וליכא רצון בעלים א"ו דמשכחת לה במשקין שהיו תחילה לרצון דלא בעינן סופו ברצון. (ומה שהקשה הקצה"ח על מש"כ רש"י ז"ל דאקרא דוהבשר לא מצי למיפרך משום דאיכא משקין טובא בשלמים דנאכלין בכל העיר ופריך רק אמתניתין דמחט שנמצא בבשר דמיירי בעזרה ומשקין דבית מטבחיים דכן. והקשה הקצה"ח דהא בחולין (דף ל"ז) קאמר חיבת הקודש דאורייתא מגלן אילימא מדכתיב והבשר אשר ינע בכל טמא דאתכשר במאי הרי נם אקרא נופא קא פריך נמי לק"מ דבפסחים דסתמא דגמ' מקשי דאיתכשר במאי ודאי אי"א להקשות אקרא דאיכא לשנויי

כנגד הכלב. ובתמורה (דף ל) ד"ה ואידך כתבו הטעם הואיל ולא היה האיסור מבורר קודם שנתערב להכי סמכינן אברירה עיי"ש בדבריהם ז"ל וע"ז פריך דלמ"ד יש ברירה יש להתיר ע"י שימושך חד מינייהו שיהא הוא המחיר קלב לגמרי. אבל להתיר כל הטלאים לגמרי ע"י ברירה לא פריך דפשיטא דלא מהני ברירה להתיר כל הטלאים. דכיון דהכלב היה לו מחיר טלה א' שהוא א' מהעשרה וטלה כנגד קלב הוי ב' מינין ובב' מינין לכ"ע אין ברירה ומיקרי מחיר ונאסר טלה א' משום מחיר. אלא שמקשה שיעיל ברירה לברר הטלה מהי"ד טלאים כמ"ש התוס' וכ"פ הרמב"ם ז"ל (כהלכות איסורי מנבח פרק ד' הלכה ז) כאוקימתא דר"א שאם יש טלה השוה כנגד הכלב ממשיך טלה א' כנגדו והשא"ר מותרים הרי דיש ברירה לברור הטלה מהעשרה טלאים. ונע"ז בר"ן בגדרים (דף מ"ה) ובתוס' דתמורה שם והמב"מ בתשובה כתב משום דמה"ת בלא"ה בטל המחיר חד בתרי ומדרבנן בעלמא לא בטל משום דהוי בע"ה וחשיבי ולא בטלי. וכיון דהאיסור הוי מדרבנן אמרינן ברירה ואפ"ה טלה א' יש לו דין מחיר קלב ולא סמכינן אברירה לבטל מחלוקה זו דין מחיר קלב לגמרי. ולומר דהוברר הדבר שהכלב בא בירושה לבעל הכלב והטלה לבעל הטלה ולית כאן מחיר. משום דכלב וטלה הוי ב' מינין ובשני מינין אין ברירה לכ"ע. וכ"כ הרשב"א ז"ל בקדושין דאמר התם רבא (כדף י"ז) גר יורש כותי אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן גר וכותי שירשו את אביהם כותי גר יכול לומר לכותי טול אתה הטלמסאות ואני מעות. טול אתה י"ג ואני פירות ואם משבאו לרשות גר אסור ואס"ד דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי כי שקיל חליפי הטלמסאות הוא דקשקיל אלא מדרבנן נזירה שלא יחזור לסורו. תנ"ה בד"א שירשו אבל בנשתתפו אסור וכתבו התוס' דאין לומר דהטעם הוא משום ברירה כלומר דהשתא הוברר הדבר דזהו חלקו דא"כ אפילו בא לרשותו נמי יהא מותר מהאי טעמא * וע"ז כתב הרשב"א ז"ל בח"י

ראשונה לכך. ור"ג אמר אפילו חלקו נדיים נגד נדיים ותיישים כנגד תיישים אין אומרינן זהו חלקו המגיע משעה ראשונה לכך. ור"א אמר ל"ש אלא שחלקו מ' נגד יו"ד ויו"ד כנגד ט' אבל חלקו מ' כנגד ט' ויו"ד כנגד יו"ד אמרינן זהו חלקו המגיע משעה ראשונה לכך. ור"י אמר אפילו חלקו מ' נגד ט' ויו"ד נגד יו"ד אין אומרים זהו חלקו המגיע משעה ראשונה לכך ואזכא ר"י למעמי דאר"י האחיז שחלקו לקוחות הן ומחזירין זל"ז ביובל ע"כ:

← ומבואר מזה דאף רב ענן ור"א דסברי יש ברירה היינו דוקא במין א' שחלקו זה נגד זה אבל בשני מינין מודו דאין ברירה. ופרש"י הטעם דכיון שחלקו בשומא נדיים נגד תיישים ותיישים כנגד נדיים לפי שווין דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם דודאי בשעת מיתת אביהם זכה זה בחצי הנדיים וחצי התיישים וזה בחצי הנדיים וחצי התיישים. הלכך השתא קנין הוא שזה קונה מזה והולדות שיש להם בשעת חלוקה פטורין ממע"ב משום לקוח והעתידיים לבא פטורים משום שותפות. אבל חלקו נדיים נגד נדיים ותיישים נגד תיישים אמרינן ברירה דזהו חלקו המגיע ממיתת אביו ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליו עכ"ל. וכן מסיק התם בש"ס דפריך למ"ד יש ברירה ממתניתין דתמורה (דף ל"ה) דתנן וכן השותפין שחלקו א' נטל יו"ד ואחד נטל ט' וכלב שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרין. וא"א יש ברירה לברור חד מינייהו לכהדי קלב ולשקול והנך לשתרי. ומשני ר"א אי דשוו כולו להדדי הי"ג הב"ע דלא שוו כולו להדדי ושוי האי קלבא חד ומשהו והאי משהו משיך ואתי בכלוהו. והאי ברירה דמקשה הש"ס פ"י התוס' דסמכינן אמה שאנו מבררין הטלה א' מכל הי"ד טלאים לומר עליו שהוא המחיר קלב ועי"ז הותרו שאר הטלאים. והקשו באמת אמאי יועיל ברירה הא אין ידוע איזו שכנגד הכלב. ותיירצו שכך סברת הש"ס דכיון דיש ברירה יש לדבר להיות תלוי בדעתו ומסתמא כך דעתו בתחילה דאותו שיברור יהא

הגה"ה

* וראיתי להגאון בעל פי והגאון בעל סורי אבן ז"ל שתמחו מאוד על דברי התוס' אלו שכתבו דאם יש ברירה מותר אפילו בא לרשותו דפשיטא דאסור כשבאו לרשותו. דכיון דיש ברירה הו"ל חלוקה נמורה. דלמ"ד יש ברירה מותר דחלקו קרקעות אין מחזירין ביובל דבהא דחלקו זכה כל א' בשלו וכיון שבאו לרשותו לא שייך ברירה אחי"כ. ובאמת שזה תימא גדולה על דבריהם דאם כבר זכה בטלמסאות איך אפשר להתיר אחי"כ מטעם ברירה. וכבר בארנו במק"א דשייך זכיה בטלמסאות כדאמרינן בע"ז (דף ס"ב) נזירה דלמא מנכה לה והדר מבטל לה. וגם בירושה דאיתא ממילא הירוש זוכה בכל איסורי הנאה במשיכ בגדרים (דף ס"ג) נבי האוסר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו. וכ"ז הר"ן ז"ל שם והוי יודע דכי תנן הכא אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון שהנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן דהא קתני בסופא דההוא סתניתין בפי' הגזול קמא דף ק"ט) דיתן לבנו או לאחיו ואם אין לו לזה ובע"ה באין ונפרעין. ואם לא זכה בנזף הנכסים איך נותנן לבנו או לאחיו ואיך בית באין ונפרעין איז נכסי דידיה ניהו אלא שאין רשאי ליהנות מהן עכ"ל. הרי דאף דאין קנין באיסורי הנאה מ"מ ירושה דממילא קאתי הירוש זוכה באיסורי הנאה. ועיין בנוכחי סתיק אח"כ שב' במי שמת בע"פ אחר חצות דלא זכה הירוש בהכצו משום דלא ניתא ליה דלקני איסורא. ונראה לחלק דהתם שכבר נאסר בהנאה אצל אביו המוריש לא ירית מידי כיון שכבר יצא מרשות אביו ולא היה ממנו כלל אינו יכול להורישו לבנו וכדאמרינן בגיטין (דף ס"ה) נבי מת אביו ואחי"כ הקרישה דאם היה לבן קנין פירות בקרקע של אביו ואחי"כ מת אביו לא מיקרי שדה אחוזה לגביה משום דלא ירית מידי ולא חל ע"ז שם ירושה אבל

מירושת אביו ובעל הכלב זכה בכלבו בירושה. כמו דאמרינן נבי מעות ועכומ״ז דלמ״ד יש ברירה ליכא כאן חליפי עכומ״ז דנכרי נטל בירושה כומ״ז ולא בחליפין. והי״נ לית כאן מחיר כלב כלל דבעל הכלב נטל כלב בירושה. ומדחוצרך הש״ס למשוך ולברר חד מלה ע״כ דגם המקשה סובר דבשני מינין אין ברירה ויש כאן מחיר כלב. מ״מ נסמך אברירה לברר מלה א' מהי״ד מלאים שהוא המחיר כלב והשאר לישתרי דזה הוי ברירה במין א' וכמו שפיי התוס' בתמורה ובבכורות. ע״ז משני ר״א כנון ששוה הכלב יותר מכל א' מהמלאים. אבל גם ר״א מודה לרבא דבב' מינין אין ברירה ודברי הרשב״א ז״ל לא זכיתי להבין:

ולולא שהתוס' ז״ל פירשו דקושיית הש״ס שם בתמורה הוא דנסמך אברירה לברר הטלה מהעשרה מלאים. היה נ״ל לפרש באופן נאות דבאמת היה קשה להתוס' סברא זו ונדרחקו בזה איך אפשר לסמך אברירה לברר תערובות איסור. ומ״ש התוס' בבכורות דלחכי מהני ברירת מלה א' למ״ד יש ברירה משום דאמרינן דודאי בשעת חלוקה היה דעתו שהטלה שיברור שיהא תחת הכלב יקבע בו מחיר כלב והשאר לישתרו נ״כ תמוה. הא אמרינן בבב״ק (דף צ״ה) הצורם און פרתו של חבירו פטור משום דסתם שוורים לאו למזבח קיימי. וא״כ היכא נימא דודאי אסיק אדעתו ענין הכשר לקרבן בשעת חלוקה ולהתיר מחמת זה ע״י ברירת הטלה:

ועוד קשה לי טובא במש״כ הרמז״ל (כהלכות איסורי מזבח פרק ד' הלכה י״ז) שאם ה״י בעשרה מלאים מלה א' שדמו כדמי הכלב או יותר מדמי הכלב מושכו והשאר מותרין ואם כל אחד מהן דמיו פחותין מדמי הכלב הרי העשרה כולן אסורין וכ״פ בפ״י המשניות עיי״ש. וכיון דלא בעינן דווקא שיהא בעשרה מלה שדמו ממש כדמי הכלב

שהקשה בהא דאמרינן ואס״ד דאורייתא כי לא באו לידו מאי הוי כי שקיל חליפי עכומ״ס קא שקיל ז״ל ואיכא למידק והא אמרינן חבר וע״ה שירשו אביהם ע״ה והניה פירות מעושרין ושאינם מעושרין יכול חבר לומר לע״ה טול אתה פירות שבמקום פלוני ודעתו הוא על המעושרין אע״ג דירושה דאורייתא הוא. וי״ל דהתם משום יש ברירה אבל בב' מינין כי הכא אין ברירה וכדאמרינן התם בהדיא אבל לא יאמר לו טול אתה חמיטין ואני שעורין והלכך בירושה דאורייתא אסור דבי שקיל דמי עכומ״ז שקיל דבשני מינין אין ברירה: L

ואכתי לא ניחא דהא תנינן בתמורה (דף ל') וכן שני שותפין שנטל א' עשרה ואחד נטל תשעה וכלב את שכנגד הכלב אסורין ושעם הכלב מותרין. ואקשינן בגמ' ואמאי אסורין נשקול חד לבהדי כלב ונתסר כלומר משום ברירה ומ' אחרים נשתרו ופרקיה רב אשי כנון דשוו יו״ד אימרי כל חד וחד ד' זוזי ופלגא חומשא וכלבא שוה חמשה זוזי דזוזי יתירא דכלבא משיך בכולהו. אלמא אי לא״ה מ' אחרני שרי אלמא דיש ברירה אף בב' מינין. ושמא רבא סבר דבשני מינין אין ברירה. והוא מתניתין כפשטא מפרש לה אפילו לא שוה כלבא טפי מד' זוזי דאסרי עכ״ל הרשב״א ז״ל:

הגה הסכים הרשב״א ז״ל ג״כ דבשני מינין אין ברירה לכ״ע רק שכתב דרב אשי בשינויא דידיה שתירין דמתני' מיירי שהכלב שוה טפי מכל הגי אימרי סובר אף בשני מינין יש ברירה. ולא זכיתי להבין דגראה מדבריו שהוא מפרש דברירה דאמר המקשן הוא לברר בחלוקת הכלב והטלה שכנגדו. וזה א״א לפרש בשום אופן דאם נימא דבשני מינין נמי יש ברירה א״כ ליכא כאן מחיר כלב וא״צ למשוך אפילו מלה א'. אלא דבעל הטלה זכה בטלה

הגה״ה

כל היכא דלגבי המוריש הוי מסונא מעליא זכה הורש אף דלגבי דידיה אסור בהנאה משום דירושה ממילא קאתי. והי״נ נבי כותי אם בא הכומ״ז לרשות הגר זכה בו בתורת ירושה למ״ד יש ברירה. ועיין ביו״ד (סי' קפ״ז בש״ד סקיה) דבבן מומר שירש מאביו כומ״ז אסור לומר לאחיו טול אתה הטלמסאות ואני דבר אחר עיי״ש. ולדברינו דוקא בבן עכומ״ז שייך לומר חליפי עכומ״ז קא שקיל משום שעכומ״ז יש לו זכיה בטלמסאות דאינו מצווה על לא ידבק בידך (וכדמוכח בפסחים דף עג) דקאמר בשותף לעכומ״ז תיקן להוציא מירי אבמה״ז. ופרש״י ז״ל לב״נ משום דלבי״נ ליכא איסור הנאה דכומ״ז ומורישו לבנו וקא שקיל חליפי עכומ״ז. אבל מומר דמצווה על לא ידבק אין לו זכיה בכומ״ז ואינו מורישו כלל לבנו ומותר ליטול אח״כ מעות דלאו חליפי העכומ״ז שקיל דכומ״ז לא נפלו לו בירושה. ומימ תמה אני על הגאונים הנ״ל שלענין דברי התוס' שכתבו דלמ״ד יש ברירה שרי אפילו כשבא לרשותו הוא מטעם אחר משום דאמרינן בבכורות (דף נו) דבחלקו נדיים נגד נדיים לרב ענן ור״א דסברי יש ברירה אם חלקו וחזרו ונשתתפו חייב במעשר בהמה. ופרש״י ז״ל הטעם משום דכיון דאמרינן יש ברירה וזה חלקו המניע לכ״א ממיית אביו ועינין ירושה היא ושם ירושה עליו וכשחזרו ונשתתפו הדר ליה תפיסת הבית כמרישא ולא שותפות הוא וולדות שישנן בשעת חלוקה והעתידיים להוולד אין להם דין שותפות. הרי דלמ״ד יש ברירה אם האחין משתתפין באותן דברים שחלקו אין להם דין שותפים אלא דין תפיסת הבית ומבטלין החלוקה לנמרי וחזרו להם דין תפיסת הבית והי״נ בירשו כומ״ז ומעות למ״ד יש ברירה אם נשתתפו בחזרה אחר שזכו חזרו להם דין תפיסת הבית ובטלה החלוקה ויכולין לחלוק מחדש. ויטול העכומ״ז כומ״ז והגר יטול המעות ויהא חלוקה חדשה. ועל החלוקה חדשה תפול דין ברירה ושפיר כתבו התוס' דאם הטעם משום דיש ברירה אפילו משכא לרשותו נמי מותר דהיינו שישתתפו ויחזרו ויחלקו ויטול הגר מעות והנכרי כומ״ז ואמאי קתני אם משכא לרשותו אסור דמשמע שאין לו תקנה ובחנם תמהו עליהם הפיי והטורא ז״ל ודויק:

שריותא הוא ע"י שהמלאים נגד מלאים נקבע בהן דין ירושה לכן לא נאסר אלא המלה הא' שמשך עבור הכלב משום דבאינך מלאים ליכא לאיסתפוקי במחיר מחמת דנקבע בהן דין ירושה. אבל אם ימשוך שני מלאים נגד הכלב ישארו בידו שמונה נגד ט' הנותרים ור"א אמר בהדי' דלא אמרינן י"ב במלאים נגד מלאים אלא בט' נגד ט' כיון דשווין הן יש דין ברירה אבל יו"ד נגד ט' כיון דאינן שווין והוי שומא א"ב. וכיון דליכא מלה א' להמשיכו נגד הכלב ונתפס גם במלה שני מחיר כלב שנם הוא יהא בנגד לקיחה כדיון נדיים נגד מלאים שא"ב ונשאר אח"כ ט' נגד שמונה ובט' נגד שמונה שוב א"ב ולא מהני משיכתו דעיקר החיתר הוא מחמת שהנותרים היו מלאים נגד מלאים וי"ב ועי"ז נקבע המחיר רק במלה שבירר אבל אם נשאר ט' נגד שמונה הא א"ב ולא מהני משיכתו כלל:

וא"ש דברי הש"ס וא"צ לדחוק כדברי התוס' שמועיל ברירה לברר התערובות. דהכא אין הכירור ע"י מה שהוא מושך ומברר אלא כיון שהוקבע בתחילת לקיחתו בט' נגד ט' דין ירושה ממילא לית בהן דין מחיר כלב נומה שלא הזכיר הרמז"ל דאם הכניס לרשותו וקנה כ"א חלקו לא מהני מה שימשוך ויברר מלה אחר. משום דאין דרכו להזכיר דין שאינו מוזכר בנמרא. ועוד דמילתא דפשיטא הוא דאחר שכבר קנה כל אחד חלקו פשט המחיר בכל העשרה מלאים ולא מהני מה שיברור:

סימן לד

ד והנה אחרי שנתבאר בסימן הקודם דבשני מינין לרבא ודאי דאין ברירה ואפילו בדרבנן לא סמכינן אברירה בשני מינין דהא בארנו דבמחיר כלב שכנגד הי' מלאים ליכא אלא איסור דרבנן. משום דמדאורייתא בטל ברובא ואפי"ה לא סמכינן אברירה להתיר כל המלאים לנמרי ולומר דהכלב הי' שלו משעה ראשונה ולא נטל כלל מחיר הכלב. משום דכלב ומלה שני מינין הם ובשני מינין אפילו בדרבנן אין ברירה:

ולפי"ז כיון דעיקר טעמא דבב' מינין אין ברירה משום דלא שייך לומר שהוברר הרבר שזהו חלקו משעה ראשונה שמשעה ראשונה לא היה עומד לכך. א"כ בחמץ שישראל ונכרי שותפים בו ועבר עליו הפסח א"א להתיר חלק הנכרי אחר חלוקה מטעם ברירה שזהו חלקו משעה ראשונה. דכיון דחלק הישראל אסור בהנאה כמאן דלא נתחלק כלל דמי דהא הישראל לא שקל מידי ועפרא בעלמא הניע לירו מהאי שותפות. ואף שזה דומה למלאים נגד מלאים שבהאי חמץ נופא נטלו כ"א חלק. מ"מ כיון שזה שחלקו נאסר בהנאה הוי כלא נטל שום חלק ונרע אפילו מגדיים נגד מלאים שבגדיים נגד מלאים נטל חלק רק שלא היה עומד להתחלק באופן זה. אבל זה לא נטל שום חלק

לא מהני כלל הכא מה שימשוך מלה אחד לעשות אותו מחיר כלב כיון שבט' הנשארים לא נקבע דין ירושה דא"ב אפילו במלאים נגד מלאים. ואכתי יש להסתפק בכל א' מהן למי הוא בא בתחילת מיתת אביהם. א"כ איך נימא דע"י שימשוך מלה א' יהא בו דין מחיר כלב כיון דגם בט' הנותרים לא נקבע דין ירושה. דא"ב אפילו בט' נגד ט'. ואפשר שהמלה שנטל עבור הכלב ונקבע בו דין מחיר כלב הוא בעצמו מלה שלו משעה ראשונה ואינו מחיר הכלב כיון שהוא שלו בעצמו ומחיר הכלב הוא בט' הנשארים שנם בהם לא נקבע דין ירושה ולא הוברר הדבר למי הם משעה ראשונה. ולמ"ד א"ב אנו מסתפקין בכל מלה ומלה למי הוא משעה ראשונה. וא"א לקבוע דין מחיר כלב במלה א' ע"י משיכתו כלל. דדוקא לר"ע שבהמלאים הנותרים ט' נגד ט' נקבע בהן דין ירושה וממילא נקבע דין מחיר כלב בהאחד שמשך שא"א לקבע במלה אחר שכבר נקבע בהן דין ירושה. אבל לר"י א"ש. וזהו קושית הש"ס. ולא רצה לאוקמי מתניתין דמיירי שכבר משך בסתם היו"ד מלאים ולא בירר המלה שכנגד הכלב שאז לא מהני ברירתו למשרי אח"כ ולברר התערובות. משום דמתניתין סתמא קתני דאם נטל זה ט' וכלב זה עשרה העשרה אסורים. משמע דאף אם רצונם לחלוק בזה האופן לא מהני להו תקנה להתיר המ' מהעשרה שהוא נטל. ואמאי לא קתני הכא במתניתין דעד שלא באו לרשותו יכול למשוך מלה א' כנגד כלב כדקתני בישראל וא"י שירשו אביהם דעד שלא באו לרשותם יכול לומר טול אתה כו"ם ואני מעות והי' ניתני כן דעד שלא באו לרשותו יכול למשוך מלה אחד והשאר מותרין ונמצאתי במהרי"ט שם בקדושין פ"י הא דקתני גבי גר וא"י שירשו אביהם א"י ואם משבאו לרשותו אסור דמיירי שלא קנו עדיין רק שביררו כ"א חלקו ולא זכו עדיין א"כ ה"ה דיש לפרש מתניתין דידן דקתני ולקח א' מהן וכי' היינו שלא זכו עדיין. ושפיר פריך הש"ס ולברור היינו כיון דלא זכו עדיין ומוכיח מזה דא"ב אפילו במלאים נגד מלאים. ועוד דאפילו כבר זכו כל או"א בחלקו זה ביו"ד מלאים וזה בט' וכלב יכולים לחזור ולהשתתף ולחלק ט' מלאים נגד ט' וחד מלה נגד כלב כמו שבארנו בהנה"ה דלמ"ד י"ב אם חלקו וחזרו ונשתתפו מיקרי עדיין תפיסת הבית ומתניתין משמע דלית תקנתא לכל היו"ד מלאים] אלא ודאי דא"ב אפילו במלאים נגד מלאים כ"י יוחנן ולא מהני למשוך מלה א' אפילו עד שלא באו לרשותו משום דא"ב גם בט' הנותרים ולא נקבע בהן דין ירושה וא"כ מתפשט הספק בכל היו"ד מלאים. דאיכא למימר מלה זה דהאי משעה ראשונה ומלה זה דהאי משעה ראשונה ואולי המלה שמושך נגד הכלב בלא"ה שלו ונקבע ע"כ מחיר כלב במלה אחר וממילא כל המ' אסורים. והשתא א"ש הא דמשני דהכלב שוה מפי מכ"א מהתשעה ולא מהני מה שימשוך שני מלאים נגד הכלב להתיר הנותרים. דכיון דכל

ברשותו אף שהוא אסור בהנאה מ"מ לא דמי כלל דירושה חיילא ממילא ולא בעי שום קנין אלא כל היכא דאיתא נכנס לרשות היורש תיכף במיתת מורישו. אבל חלוקת השותפות בעי קנין נמור שיקנה כ"א חלקו בקנין נמור או שיקנה לו רשותו כמבואר בפ"ק דב"ב (דף נ"ו) ובח"מ (סימן קנ"ז וסי' קע"ג) וכיון דאיסורי הנאה לאו בני קנין נינהו משום דאין לו דמים לא מיקרי חלוקה כלל וכיון דלא מיקרי חלוקה לא שייך לומר יש ברירה אפילו בדרבנן:

ואף דנבי עכומ"ז אמרינן בע"ז (דף ס"ג) גזירה דלמא מנבה לה והדר מבטל לה הרי דיש קנין וזכי באיסורי הנאה. התם כבר כתב הר"ן ז"ל הטעם משום דכיון דקודם זכייתו הוי שפיר בר דמים. דע"ז של נכרי יש לו ביטול מהני בה קנין אף שע"י קנייתו מפסיד השיבות דמיו מ"מ עד השתא הוי בר דמים. אבל הכא דע"י קנייתו אינלאי מילתא למפרע שקודם קנייתו בחלק זה היתה חמצו של ישראל ואסור בהנאה לא שייך בו קנין וכיון דלא שייך בו קנין ממילא בטלה הברירה ודמי לישראל ונכרי שהיה להם חמץ בשותפות ונשרף חלק א' בפשיעתו של ישראל שאין חלקו של נכרי נותר בשביל זה כיון שלא בא לירי חלוקה וברירה. ומה שכתבנו בשם הגהת אשרי דישאל ועכומ"ז שלקחו כומ"ז בשותפות דמותר חלקו של עכומ"ז ע"י ביטול ממעם יש ברירה דמשמע מזה דשייך ברירה אף שחלקו של ישראל אסור בהנאה ואין לו ביטול התם מיירי שנשתתפו לכתחילה בכומ"ז ומתחילת השותפות היה חלקו של ישראל אסור בהנאה להכי אמרינן שפיר דכשמתחלקים הגיע לישראל חלקו משעה ראשונה ומקרי כא לירי חלוקה דהא נשתתפו באיסורי הנאה. אבל אם נשתתפו בהיתר וחלקו של ישראל נאסר אח"כ לא שייך ברירה דהרי השותפות היה בהיתר וזה לא בא לכלל חלוקה ולא מיבעיא לרבא דסובר דבב' מינין לכ"ע אין ברירה דודאי לא שייך ברירה מחמת שחלק ישראל אסור בהנאה אלא אפילו לפמ"ש הרשב"א דלרב אשי בבכורות נבי מחיר כלב אמרינן יש ברירה אפילו בשני מינין למ"ד יש ברירה מ"מ הכא דלא בא לכלל חלוקה וחלק ישראל נאסר בהנאה קודם חלוקה ודאי אין ברירה דגרע יותר מב' מינין: **והא** דאמרינן בסנהדרין (דף ק"ג) בהמה חצי של עיר הנדחת וחצי של עיר אחרת אסורה. עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת מותרת מ"מ בהמה לאו כמאן דפליגי עיסה כמאן דפליגי דמי ועיסה דמותרת הוא מטעם ברירה דסובר ר"ח יש ברירה. הרי שאף שחלק של עיר הנדחת נאסר בהנאה ע"י הנמך דין וכשנחלוק ונימא יש ברירה אינלאי מילתא למפרע שחל הנמך דין קודם החלוקה על חלק זה. ואפ"ה אמרינן בה ברירה כיון שמ"מ ברה עיר הנדחת את חלקה מישתרי חלקה אצל עיר האחרת ומוכח מזה שלא כדבריננו. ז"א דבלא"ה הקשה השא"ר ז"ל בתשובה על הרמב"ם ז"ל שפסק (בהלכות עכומ"ז)

וכמאן דלא נתחלק כלל דמי ולא שייך ברירה דעדיין הספק קבוע בהאי שותפות על כל זית וזית חמץ של מי הוא ונס חלקו של נכרי אסור שלא נתברר עדיין חלקו וחלקו של ישראל מעורב בחלקו של א"י כמו קודם חלוקה. בשלמא אי הוה אמרינן דלמ"ד יש ברירה אפילו בנדרים נגד מלאים נמי יש ברירה ולא קפדינן אם היה עומד בסתמא לחלק כך או לא רק שבכל אופן שחלקו אמרינן הכל שמשעה ראשונה היה לכ"א חלקו כמו שנעשה החלוקה אח"כ. איכ שפיר אפ"ל דאפילו אם נאסר חלקו של א' מהם נמי אמרינן דאנלאי מילתא למפרע שזה החלק שנאסר היה שלו משעה ראשונה. אבל כיון דחזינן דלא אמרינן יש ברירה אלא אם נעשה חלוקה שהיה עומד לכך משעה ראשונה. אבל בב' מינין שאינו עומד להתחלק כך אין ברירה ומכירה בעלמא הוא דהוי. איכ מכשיכ אם לא נתחלק כלל ולאחד מהם לא הגיע שום חלק רק עפרא בעלמא הוא דשקיל דודאי אין ברירה לכ"ע דהא עכשיו לא שקיל מידי דאין זכי באיסורי הנאה ואין זה דרך חלוקה כלל:

והגע בעצמך אם היו שנים שותפים באיזה דבר ומחצית השותפות ה"י מונח אצל אחד ומחצית היה מונח אצל השני ונאבד חלקו של א' מהן בפשיעתו דודאי הדין נותן שהוא מפסיד חלקו ע"י פשיעתו האם נימא ג"כ בזה אם נתקור ברין ברירה אח"כ שהחלק שהגיע להשותף שחלקו קיים שהגיע לו משעה ראשונה. הלא זה נרע מפי מחלקו נדיים נגד מלאים דלכ"ע איכ דהתם נטל כ"א חלק מהשותפות והכא לא נטל שום חלק מהשותפות רק שהפסיד חלקו ע"י פשיעתו ומשום פשיעתו של זה בחלק א' אין אומרינן על החלק שאצל שותף השני שזה חלקו משעה ראשונה כיון שלא ה"י דרך חלוקה רק שזה זכה בחלקו מחמת שהפושע מפסיד חלקו ע"י מעשיו: L

[ועוד] נראה דהדין נותן שאין השותף שפשע מפסיד חלקו בחצי השותפות שביד חבירו ואם רוצה לשלם לחבירו בעד חצי החלק שפשע בו יכול ליטול מחצית החלק שביד חבירו. ואין שותפו יכול לסלקו לנמרי ולומר שמה שהפסיד הוא המגיע לחלקו. אלא אמרינן שמה שנשאר הוא של שניהם ומה שפשע והפסיד הוא ג"כ של שניהם והפושע צריך לשלם לחבירו בעד מחצית החלק שנאבד] וה"ה אם נאסר חלקו של א' מהם בהנאה קודם שחלקו השותפות אפילו אם יחלקו אח"כ נוטל זה שנאסר חלקו מחצה והשני מחצה לא אמרינן בזה ברירה דלא באה לירי חלוקה כלל רק שנשרף חלקו קודם שבא לירי חלוקה ואף שבארנו לעיל דבמ"ד דאיתי ממילא שייך זכי באיסורי הנאה כדמוכח מדברי הר"ן בנדרים (דף ס"ו) נבי קונם בני ממני שבנו זוכה בנכסיו לאחר מותו ובארנו הטעם משום דירושה ממילא אתי וזוכה אף באיסורי הנאה. וה"נ כיון דכבר קנו השותפות קודם שנאסר בהנאה והשתא גילוי מילתא בעלמא לידע חלקו של כל אחד מהם נכנס חלקו

כאלו שזה גופיה הוא ענין קביעות. וגם הא אין להשהות אצלו אף בנודמן כדאיתא ברמ"א ואיך יכין שיהא אצלו.

אבל עיקר חדוש הב"ח והט"ז תמוה קצת להחשיב זה שצד טמאים וטהורים ביחד כשא"א לו לצוד הטהורים לבדם כנודמן איזה טעם הוא להחשיב זה נודמן. דמ"ש מלצר טמאים בעצמם אף שיכול להרויח טובא מזה אסור משום שאיסור מסחר באיסורים הוא אף כשנודמן להרויח טובא ואף שלא בקביעות. א"כ גם להתכוין לצודם ביחד יש לאסור מלמכור הטמאים דג"כ ההודמנות הוא רק הרויח מזה שזה לא מתיר המסחר בהם. ואם מחמת שמותר עצם הצידה בשביל הטהורים. שוב אין לחייבו להשליכם דהוי ממילא כנודמן. א"כ גם לצוד במקום שאיכא רק טמאים נמי הא מותר עצם הצידה להתעסקות ולהנאה בעלמא ושוב לא יתחייב להשליכם דהוי כנודמן. ודוחק לומר שאה"ג שלצוד להתעסקות נמי יתיר המכירה דטמאים ורק כשכוונת צידתו היתה ע"ד למכור אסור. אך בט"ז משמע שמסברא קאמר כיון דהטהורים עיקר לו וצ"ע. ופלא גדולה על ראיית הב"ח מתינוק שנפל לים בשבת פורש מצודה ומעלהו אע"פ שהוא צד דגים עמו שאם היה מניח את הדגים מלצודם לא היה יכול להעלות את התינוק, איך פה קדוש אמר דברי הכל כאלו דהתם כיון שצידת דגים הוא המציל את התינוק מלטבוע הרי צידת הדגים עצמה הוא דבר שהותר עתה. דמ"ש מלאכת צידת דגים מכל המלאכות שנדחו מפני פק"נ דתינוק. והיכן מצא שבשביל היתר מותר גם לעשות איסור עמו. וגם בגמ' יומא דף פ"ד איך החדוש דמותר לצוד הדגים לפ"נ דאין בזה חדוש כלל. והחדוש הוא שמותר אף להתכוין ליהנות מהדגים שיצוד שאף שהיה לן לאסור דהוא דלא אפשר וקמיכוין שאסור לל"ק לכו"ע ולליב לר"ש לכו"ע ולרבא גם לר' יהודה בפסחים דף כ"ה. מ"מ מותר כאן. כדי שלא יתירא המציל אולי לא יוכל שלא להתכוין להנאתו ויתמנע ח"ו מלהציל התינוק גם להתכוין ליהנות. ואיך שייך למילף משם לכאן להתיר למכור הטמאים שניצודו. וצ"ע. אבל מ"מ לדינא כיון שלא מצינו חולקים בפירוש עליהם יש להורות כמותם אף שלא מובן טעמם בברור.

ובדבר לקנות קיבות לחות מנו"ט שאין דרך לאוכלם אלא מייבשין אותם לצורך העמיד בהם גבינות שהביא מהרא"ל ווילנער מאמרי יושר שלרשב"א כיון שראוי לאכילה אף שאינו עומד

לאכילה אסור. הנה ברור לדעתי שגם לרשב"א מותר כיון שאינו עומד לאכילה אף שראוי לאכילה כדמשמע מדבריו כדכתבתי לעיל. ולכן נהי שמה שאין עומדין לאכילה הוא משום דלהתייבש להעמיד גבינות הוא ביוקר נמי כיון שעכ"פ אינו עומד לאכילה מותר גם להרשב"א. ועיין ברש"י בכורות דף י' ד"ה בכפרים דמה שאין אוכלין בשביל יוקר נמי צריך מחשבה לקבל טומאה. ומש"כ דאף לתוס' כיון דעכ"פ יהיה לאכילה ע"י העמדת גבינות נחשב עומד לאכילה אינו כלום דהאכילה יהיה על הגבינה. ומש"כ דלכן לא אסת דעתיה מאכילתו ויש לחוש שמא יאכל בעינא כשהוא לח הם דברי הבל דהא לא אסת דעתיה אלא משום שעומד להתייבש להעמיד גבינות וכז"ע יודעין זה שלכן אין לחוש לא שאיכיל ולא שיחשדוהו.

ידידו.

משה פיינשטיין

סימן לט

בכלים ששייכים לכלל המדינה אם צריך טבילה לישראל הקונה מהם

כ"ה טבת תשכ"א.

מע"כ ידידי הרב ר' ישראל שווארצבלאט שליט"א.

ובענין כלים שבמדינת כוז שכל הדברים שייכים לכלל המדינה והבעלים על כל בתי התרושת שעושים כלים הוא כלל המדינה ואינם מיוחדים לשום איש ואף לא לשותפין שמסתפק כתר"ה אולי אינם צריכים טבילה כיון שאין שום שם עליהם והביא מריטב"א ע"ז דף נ"ג שיש חלוק בין שותפים לדבר של הפקר שהוא לרבים שזכות זה לא נחשב כזכות שותפות. ולא היה לו לכתר"ה להביא מהריטב"א דהוא מחלק בין מים של רבים שהוא הפקר דהזכות שיכול כל אדם לשתות מהם לא נחשב כזכות שותפות. וזה ל"ד לכאן דאינם הפקר ויש בעלות לכלל המדינה עליהם. אך היה יכול כתר"ה להביא מנדרים דף מ"ח שמוותרים המודרים בדבר של עולי בבל אף שאינם הפקר דמיוחדים הם לכל ישראל. ושאני מיוחדים לכל בני העיר שנחשבו שותפין.

כ"ה טבת תשכ"א

אבל עיין שם בר"ן ובתוס' שהוא ג"כ משום שהפקירותו לכל ישראל כדי שלא יוכל אחד לאסור משמע דבלא זה גם שותפות לכל המדינה נחשבו כבעלים. ולכן גם בכאן כיון שאינו הפקר אלא שייך לכל המדינה יש להחשיבם כבעלים. אבל בלשון הרמב"ם פ"ז מנדרים ה"ב ובטור וש"ע סימן רכ"ד שכתבו ומותרין בדברים שהם בשותפות לכל ישראל. משמע שהוא מדינא לא משום שהפקירו. ועיין בפירוש המשנה שפי' הרמב"ם משום שאין לכל אחד כ"א זכות מעט מאד שאין לאחד מהם שום רשות. שלכן גם בכאן אף שאינו הפקר לא נחשב הזכות לכל אחד מהן כיון שהוא לכלל המדינה וא"כ אפשר שלא בעי טבילה. אבל יותר מסתבר שלא שייך זה לענין טבילה דנהי שלא נחשב שם היחודים עליו מ"מ שם כלל המדינה הוי עליו. וכיון שכלל המדינה הם נכרים הרי נמצא שהכלי הוא של נכרים וכשקנה מהם ישראל הרי נכנס מרשות נכרים לישראל שיש להצריך טבילה אף להרמב"ם ודעמיה.

סימן מ

נדבר הקנקנים והצלוחיות שיש לו מחמת שלקח מנכרי יו"ש ושאר משקין וכן כלי הקאפא אם צריכין טבילה

ובדבר הקנקנים והצלוחיות שיש לישראל מחמת שלקח מנכרי יו"ש ושאר משקין שאין נכרים אלא בכליהם. מסתבר לע"ד שאין צריכין טבילה כשרוצה אחר שנתרוקן הכלי להשתמש בו למשקין אחרים. וטעמי הוא משום דהכלי נבטל להמשקין. כדמצינו לענין מע"ש דבכדי יין סתומות יצא קנקן לחלוין בפ"א דמע"ש מ"ג. ובזלף לקנקן מע"ש סתם וגפן קנה מעשר בפ"ג ממע"ש מ"ב. ויש להקנקן כד"ן עור של בהמה. ונמצא שלא קנה מהעכו"ם כלי כלל. ורק אצל ישראל נעשה כלי שלכא ע"ז דין טבילה. ואף אם היו כלים שלא נעשו ביחוד להכניס שם המשקים למוכרם יחד ואז"כ הכניס לתוכן המשקין וגפן נמי הא באופן זה הוא מתני' דפ"ג ממע"ש שנמי נבטל הכלי למשקין המע"ש וקנה מעשר. ובעצם

אבל עין שם בר"ן ובתוס' שהוא ג"כ משום שהפקירוהו לכל ישראל כדי שלא יוכל אחד לאסור משמע דבלא זה גם שותפות לכל המדינה נחשבו כבעלים. ולכן גם בכאן כיון שאינו הפקר אלא שיד לכל המדינה יש להחשיבם כבעלים. אבל בלשון הרמב"ם פ"ו מנדרים ה"ב ובטור וש"ע סימן רכ"ד שכתבו ומותרין בדברים שקם בשותפות לכל ישראל. משמע שהוא מדינא לא משום שהפקירו. ועיין בפירוש המנהג שפי' הרמב"ם משום שאין לכל אחד כ"א זכות מעט מאד שאין לאחד מהם שום רשות. שלכן גם בכאן אף שאינו הפקר לא נחשב הזכות לכל אחד מהן כיון שהוא לכלל המדינה וא"כ אפשר שלא בעי טבילה. אבל יותר מסתבר שלא שיד זה לענין טבילה דנהי שלא נחשב שם היחידים עליו מ"מ שם כלל המדינה הוי עליו. וכיון שכלל המדינה הם נכרים הרי נמצא שהכלי הוא של נכרים וכשקנה מהם ישראל הרי נכנס מרשות נכרים לישראל שיש להצריך טבילה אף להרמב"ם ודעמיה.

L

סימן מ

דבר הקנקנים והצלוחיות שיש לו מחמת שלקח מנכרי י"ש ושאר משקין וכן כלי הקאפא אם צריכין טבילה

ובדבר הקנקנים והצלוחיות שיש לישראל מחמת שלקח מנכרי י"ש ושאר משקין שאין מנכרים אלא בכליהם. מסתבר לע"ד שאין צריכין טבילה כשרוצה אחר שנתרוקן הכלי להשתמש בו למשקין אחרים. וטעמי הוא משום דהכלי נבטל להמשקין. כדמצינו לענין מע"ש דבכדי יין סתומות יצא קנקן לחולין בפ"א דמע"ש מ"ג. ובולף לקנקן מע"ש סתם וגם קנה מעשר בפ"ג מע"ש מ"ב. ויש להקנקן כדין קנה של בהמה. ונמצא שלא קנה מהעכו"ם כלי כלל, ורק אצל הישראל נעשה כלי שליכא ע"ז דין טבילה. ואף אם היו כלים שלא נעשו ביחוד להכניס שם המשקים למכרם יחד ואח"כ הכניס לתוכן המשקין וגם, נמי הא באופן זה הוא מתני' דפ"ג מע"ש שנמי נבטל הכלי למשקין המע"ש וקנה מעשר. ובעצם

ליכא במדינתנו מציאות כלל שכל הקנקנים והצלוחיות נעשו ביחוד בשביל הפעקטערי שעושה הי"ש להכניס שמה הי"ש, ולפעקטערי דשאר משקין להכניס אותן המשקין שעושה.

וכן הוא להטעם שכתב המחבר בא"ח סימן ש"ד סעיף ה' בחותלות של תמרים וגרוגרות שמתר לחתוך אפילו גופן של חותלות. משום שכל זה הוא כשובר אגוזים ושקדים, שבארתו באגרות משה הא"ח סימן קכ"ב ענף ט' דהוא אף בכלים גמורים כשנעשו רק לתמרים וגרוגרות אלו. והמג"א בס"ק י"ג שכתב דדוקא הני דלאו כלים גמורים אבל כלי גמור פשיטא דאסור פליג על המחבר. ודברי המג"א מוקשין כדנשאר הפמ"ג בא"א ס"ק י"ד בצ"ע, ומסקנתי שם שמסתבר שאף המג"א לא פליג אלא שמפרש שדוקא כלים שדרך העולם לעשותם רק לתמרים וגרוגרות אלו ולא להשתמש בהם לדבר אחר אף שהם כלים שלמים וחזקים. אבל בכלים העשויין להשתמש בהם גם לדברים אחרים אף שהוא עשאו רק לתמרים וגרוגרות אלו אסור. דלכן בכלים חשובין שראוין לדברים אחרים הוא ממילא כנעשה גם לתשמישין האחרים עיי"ש, וא"כ מסתבר באלו הקנקנים וצלוחיות שהמוכר אינו מוזיל אף פרוטה אחת כשאחד ירצה לקנות בלא הקנקן. הרי אצל המוכר הוא ממש כקליפת אגוזים אף אם נימא כמסקנתי להמג"א, דהמוכר הא ודאי לא החשיב זה לכלי, ורק לענין שבירה בשבת תלוי בהלוקח שכיון שלדידיה נחשב כלי אסור דאף אם נחשבתו לכלי הנעשה ממילא בלא כוונה נמי אסור. אבל לענין טבילה הא תלוי בנכרי המוכר שאם הוא לא החשיבהו לכלי אלא לקליפה הרי אין להחשיב אותו כלי של הנכרי שלקח ממנו כיון שלא היה אצל הנכרי בחשיבות כלי. אך טעם זה הוא רק באלו שהמוכר אין מוזיל כלום מצד הקנקן והצלוחיות. ולא באלו שהמוכר היה מוזיל בשביל הקנקן והצלוחיות. אבל לטעם הראשון הוא אף באם היה המוכר מוזיל, נמי אין להצריך טבילה והם לע"ד טעמים שיש לסמוך עליהם לדינא. וגם כפי שזכר אני מקטנותי לא הצריכו לטבול לאלו הקנקנים של י"ש שהיו נקנים ברוסלאנד בומן שהיה שם מלך רק מחנויות המלכות, והשאירו לעצמם להשתמש בהם לדברים אחרים וחושב אני שהוא מתעמשים שכתבתי. והתם היו התנויות חזרות בעד הקנקנים כשהיו מביאים בחזרה איזה מטבע ומ"מ לא הצריכו טבילה. ובכלי זכוכית שטבילה הוא רק מדרבנן יש ודאי לסמוך ע"ז, ואף אם יסמכו ע"ז גם בכלי מתכות אין למחות בידם.

ומסתבר שגם הצלוחיות של קאפא וכדומה אף

ס לרשב"א מותר
שראו לאבילה
ולכן נהי שמה
להחייבש להעמיד
כ"פ אינו עומד
ברש"י בכורות
ל"ן בשביל יוקר
ש"כ דאף לתוס'
ית גבינות נחשב
היה על הגבינה
ילתו ויש לחוש
דברי הכל דהא
התייבש להעמדת
יחוש לא שיאכל

שה פיינשטיין

זה אם צריך
מהם

שווארצבלאט

ס שייכים לכלל
זרשות שעושים
י"ם לשום איש
י אינם צריכים
הביא מריטב"א
דבר של הפקר
זכות שותפות.
א דהוא מחלק
זאת שיכול כל
זפות, וזה ל"ד
המדינה עליהם.
י"ם דף מ"ח
כל אף שאינם
אני ממוחזרים



הגדולים כבאנק וכדומה שהם בכלל היתר זה עוד מכ"ש, ובהיתר דע"י קבולת כזה היתרו במקום הפסד ועסקים גדולים, מאחר שהנכרי יעשה עכ"פ לדעת עצמו, אף ליבנס לכתחלה לעסקים כאלו ואפילו בפרהסיא היינו שידוע שהעסק הוא של ישראל. לכן אמרתי למע"כ כשהיה אצלי שיאמר לשכירו הנכרי שיהיה בהבאנק ביו"ט שיש חשש להפסדים כאלו ויתן לו על כל טשעק שיצטרך לכתוב ולהודיע בטעלעפאן כפי דרך העבודה בזה כך וכך, ויתן לו זה לבד שכירותו שיש לו בלא זה שהרי אם ינכה לו זה משכירותו אין להעכו"ם מזה כלום ואין זה אדעתא דנפשיה.

והנה אף ביו"ט ראשון ואף בשבת אם היה הפסד נמי היה מותר בקבולת כזה, אבל כיון שכבר נכנס מע"כ לעסק זה באופן שיהיה הבאנק סגור בשבתות ויו"ט ולא חש למניעת הריוח הדין היה משבתות ויו"ט היה לו שום ענין בהילות בשביל זה שהיה חשש לשמא יעשה הוא או אחד מן השותפין מלאכה בעצמו לכן אין להתיר אלא משום הפסד כהא דחל יו"ט ביום ב' וביום ג' או ביום ג' וביום ד' וכדומה שיש חשש הפסד ממון ואם יודמן שיהיה חשש הפסד כזה גם ביו"ט ראשון וגם בשבת נמי יהיה מותר, אבל בשביל מניעת ריוח אסור בעסקים אלו למע"כ.

והנה אפשר שכיון שיהיה השכיר הנכרי בהבאנק יעשה עוד מלאכות שצריכין לעשות ויעשה מעצמו על סמך זה שיהיה לו מזה אין למחות בידו, וגם מתחלה אין צורך לומר לו איזה מלאכות יעשה אלא לומר לו שיבא להבאנק ויהיה שם כל הזמן או רק איוו שעות והוא יבין מעצמו שהוא לעשות המלאכה, ואולי קצת עדיפות יש בזה דכמפרט לו עשה מלאכה זו וזו הוא יותר משמע שהוא ציוו על המלאכות לעשות. וראיה מהרא"ש שבת דף קכ"א לענין דליקה שא"ר אמי שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד שכתב ויראה שיכול לקרא הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יבנה ואיפסק כן בש"ע סימן של"ד סעי' כ"ו, ופשוט דשרי גם לומר לו שלא תפסיד בבואך, דהא כתב הב"י סו"ס של"ד בשם מהר"י אבוהב דשרי לקרות לעכו"ם ולומר לפניו כל המכבה אינו מפסיד, ופשוט דלומר לו קודם שיבא שלא תפסיד דלא מוכיר לו כלל ענין המלאכה עדיף, ואף שעי"ז ליכא ק"ו דהרא"ש דקריאתו מבעיא הרי חזינן מהב"י שאחרי שידעין מהק"ו שלהביא עכו"ם באמירתו מותר שוב אמרינן בסברא דתרווייהו נמי מותר, עכ"פ חזינן דלקרא להנכרי שיבא ולא לומר לו שיעשה מלאכה עדיף, שא"כ גם הכא כשיאמר לשכירו הנכרי שיבא להבאנק להיות שם ככל יום או איוו שעות ולא מוכיר לו עשיית מלאכה אף שמבין דהוא למלאכה עדיף, ויאמר לו כל מה שתעשה יהיה לך על כל דבר הצריך להעשות כך וכך ולא יפרש לו דוקא מלאכה דהטשעקס אפשר עדיף עכ"פ למחות בידו מסתבר שודאי אינו צריך.

והנה לפ"ז אם כל שכירותו של הנכרי לא יהיה אלא הקבולת נמי יש להתיר, אך לא אמרתי זה משום דהרי הוא כבר שכיר מקודם ונקבע שכירותו אף כשלא עבד ביו"ט ולא שייך שיתרצה מעתה לעבוד גם ביו"ט בשכר הראשון, וממילא יצטרך מע"כ להוסיף לו על שכירותו הראשון בקבולת ממה שיעשה ביו"ט ואין יכול לנכות זה מתשלומיו, ואם כונתו לדבר עם שכירו לבטל מה שהתנו בשכר קבוע אלא לפי המלאכה בקבולת אם הנכרי יתרצה לזה רשאי, אבל אם ירצה שמע"כ יהיה ערב שלא יפחות אסור דא"כ הרי הוא כשכיר יום, ולכן מוכרח להוסיף לו בקבולת איוו סך ממה שיעשה הנכרי ביו"ט כדאמרתי למע"כ.

והנני ידידו מוקירו ומברכו,

משה פיינשטיין

סימן נד

אם מותר לקנות רוב המניות של חברה העובדת בשבת

ה' שבט תשל"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג מוה"ר ר' שלמה אליהו מילער שליט"א ראש הכולל אברכים דטאראנטא.

קבלתי מכתב כתר"ה זה כבר, ויפה פתח כתר"ה בהיתרא דבש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' וכפי

שאבאר בהוספת באור הוא היתר ברור.

הנה בהא דכתב הרמב"ם בפ"ו משבת ה"ח הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי נז"כ בשבת חולק עמו בשכר בשוה ואיפסק גם בטור ובש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' איתא בזה שני טעמים, שהמ"מ כתב סברת הגאונים נראית פשוטה שהרי אין המלאכה הזאת מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהנכרי עושה שליחותו, והוא הטעם שאיתא בש"ע שם, והב"י הביא מהכל בו דכתב והטעם לפי שאין אותו שכר אלא שכר מעותיו והוא כשכירות כלים שאין לנו שביחת כלים, ומשמע שאיכא חלוק לדינא בינייהו דאם הוא באופן שלא שייך לומר שהוא שכר מעותיו אבל אין עליו שום התעסקות לעשות דכל המלאכה הוא על הנכרי דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור, ומצויר זה בגתן מעות לנכרי שהוא יתעסק בו בעד שכר קבוע לזמן וכל הנשאר יהיו של ישראל, דאין הדרך באופן זה להשלם שכר מעותיו דגם על כלים לא שייך שכירות באופן כזה, דלהמ"מ יהיה מותר מאחר דהישראל אין עליו שום התעסקות ואין המלאכה שלו, ואין לומר דמכיון שהריוח של הישראל הוא בעצם בעל התעסקות והנכרי כיון

שהוא נוטל שכר כפועל הוא בהכרח כשלוחו יום של הישראל, ואין להשגיח על מה שדברו שהתעסקות הוא רק על הנכרי לומר דהתעסקות של הנכרי ולא של הישראל דמה שהריוח הפסד של הישראל והנכרי נוטל שכירות הוא סותר לדב דהא חזינן ממה שמותר לשכור בכרי לעשות מ ישראל בקבלנות שאינו כן אלא דאפשר שהנכרי בעלים על המלאכה שמצד עצמה הוא של הי דהא עושה הבגד מצמר של ישראל ואין להנכרי רשות בו, לא מבעיא למ"ד אין אומן קונה בשבו אלא אף אם אומן קונה בשבת כלי אינו יכול לעצמו דמוכרח להחזיר אחר שגמר לבעה"ב וכל קנין של האומן בהשבה הוא לענין הויק ולענין לך דמי שכירותו ענין ולא מלוה ענין בנה"מ ש"ן ס"ק ג', ומ"מ מותר והוא משום דהנכרי בעלים על המלאכה דשייך בעלות גם על זה אף שהדבר שעושה בו הוא של הישראל, ואין לומר שמחמת שהמלאכה נעשית בדבר של הי עבור הישראל נחשב הנכרי פועל ושכיר יום דמי וא"כ גם בגתן לנכרי מעות שהוא יתעסק בו הריוח לישראל בעד שכר קבוע לשנה נמי הוא המ של הנכרי אף שהריוח וההפסד של הישראל ואין לו ועיין בבאור הגר"א ס"ק י"ג דכתב על הא הישראל ליתן לנכרי מעות להתעסק בהם ממ"ש א אריסותיה קעביד דהוא היתר בקבלנות בשדה שהמ הרי הוא לטובת ישראל יותר מלנכרי האריס ש יותר ואפילו הוא למחצה דהם שוין הרי עכ"פ ג הישראל היא ומ"מ מותר מאחר שהתנו דהמ מוטלת רק על האריס שלכן אף שעושה בשדה ישראל ועבור הישראל כיון שהיא המלאכה רי הנכרי הוי הנכרי בעלים על המלאכה, שלכן גם כ הישראל להנכרי מעות שיתעסק בהן עבורו היא המ של הנכרי ומותר.

וכן משמע בלשון תשובת הגאונים שהביא שהשיב רב שרירא גאון, וששאלת בבר ישראל ו זוזי לעכו"ם בשותפות או מטלטלין כדי למכור ולעשות בהם סחורה ושיקיל וטרי בהו בשבת ו שרי לישראל למישקל מהתוא רוחתא או לא תי הכי שמיע לן מרבוחתא דילך דכד הוו הנך זוזי מע ביד עכו"ם דעביד בהו כדחוי הוא לבדו ולא ישראל וטרי בהדיה לא אשכחן בכי הא מלחא ד דהא מותר לישראל להשכיר שדהו לעכו"ם ואע"ג עביד בשבתא וש"מ דהיכא דזוזי דישאל בידא דע ועביד עכו"ם כדחוי זבין ומובין בדניתא ליה ולא ישראל למעבד מדעם שעומד עכו"ם התתיו בשבת ו מאי דהה עביד ישראל ליכא איסורא בהכי עי הרי לשון שעומד עכו"ם תחתיו בשבת ועביד מאי עביד ישראל משמע כמפורש שבעצם היה שייך שהיה

א"ח ח"ק 3

12

צריך למעבד משום שהעסק הוא שלו ולא של העכו"ם אבל כיון שהעמיד העכו"ם תחתיו שהוא היה הבעלים על המלאכה ועבד כל מה דהוה עבד ישראל, היינו לא על עשיית המלאכה עצמה שוהו עשיית פועל בשל אחרים שהוא כעושה הבעלים בעצמו, אלא הוא על ענין הבעלות על המלאכה היינו שיעשה בהעסק כדחוי הוא לבדו על דעת עצמו שהבעלים לא יאמרו לו כלום איך יעשה ואיך יתנהג בהעסק כדכתבו לעיל זה, ומסקי ולא שקיל ישראל וטרי בהדיה דלשון זה אינו על עצם עשיית המלאכה והעסק, אלא על הדעה איך לעשות ומתי לעשות והבעלים לא יאמרו לו כלום, ליכא איסור משום דהמלאכה וההתעסקות בהעסק נמצא שהעכו"ם הוא בעלים על המלאכה וההתעסקות אף שעצם העסק הוא של ישראל, וזהו גם כוונת הלשון במה שמתירין בנזירי ישראל שיהב לעכו"ם להתעסק עבורו, דכתבו ועבד עכו"ם כדחוי זבין ומוזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם, היינו נמי הפירוש שהעכו"ם עבד בדניחא לו והישראל א"צ למעבד לו אף לענין הניחא לו שהוא איך יעשה ומתי יעשה ולמי למכור שזנו ענין מלאכה ועסק השייר רק לבעלים, שזה ג"כ הוא רק על העכו"ם, שבאופן זה הוי העכו"ם בעלים על המלאכה והתעסקות בהעסק אף שהעסק הוא של הבעלים, שלכן מותר.

ולטעם זה מותר גם כשהנכרי הוא נוטל שכר כפועל ואין לו שום חלק בהעסק לא בהריוח ולא בהפסד כדכתבתי לטעם המ"מ שהוא טעם ר' שרירא גאון. אבל להכל בו שטעם ההיתר הוא משום ששכר מעותיו נוטל אסור באם נוטל שכר קצוב כפועל, והוא יפרש טעם היתר קבלנות לא בשביל שאין המלאכה של הישראל אלא של הנכרי, שהוא סובר דכיון דההדר והעסק הוא של הבעלים בהכרח הוו המלאכות וההתעסקות של הבעלים ונכרי העושה המלאכה ומתעסק בהעסק הוא פועל אף שהוא קבלן ואף שלא יאמר לו איך לעשות ושום דעה באופן המלאכה והעסק, אלא ההיתר בקבלנות הוא בשביל שהישראל אינו נהנה ממה שעושה הנכרי בשבת, מאחר שבשביל הישראל היה יכול לעשות בחוספת שעות למלאכה בחול או ביום הראשון בשבת, שנמצא שרק הנכרי נהנה בזה שעשה בשבת משום שלו יותר ניחא לעבד בשבת משום שביום הראשון בשבת, ומלעבד שעות יתירות בימות החול. וזה שמותר באריסות אף שהישראל נהנה דתא לפעמים היו מלאכות שלא היה אפשר לעשות בחול מפני גשמים וכדומה שג"כ מותר, וכן היה מותר גם מרחץ באריסות אם היה הדרך כן כמפורש בגמ' בע"ז דף כ"א ע"ב שדאי היה לו הנאה דביום אחר לא היה באים לרחוץ, הוא מטעם דבשביל חלקו הוא עובד בשבת והישראל נהנה ממילא, ומה שאסור בישראל ונכרי שותפין הוא משום שהוא עושה מלאכת הישראל דהא שניהם צריכין לעבד בשוה

שהוא נוטל שכר כפועל הוא בהכרח כשלוחו ושכיר יום של הישראל, ואין להשיג על מה שדברו והתנו שהתעסקות הוא רק על הנכרי לומר דהתעסקות הוא של הנכרי ולא של הישראל דמה שהריוח והפסד הוא של הישראל והנכרי נוטל שכירות הוא סותר לדבריהם, דהא חזינו ממה שמותר לשכור נכרי לעשות מלאכת ישראל בקבלנות שאינו כן אלא דאפשר שהנכרי היה בעלים על המלאכה שכמד עצמה הוא של הישראל דהא עושה הבגד יצאמר של ישראל ואין להנכרי שום רשות בו, לא מבעיא למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי אלא אף אם אומן קונה בשבח כלי נמי אינו יכול לעכב לעצמו דמוכרח להתזיר אחר שגמר לבעה"ב וכל ענין קנין של האומן בהשבח הוא לענין הויק ולענין שיש לו דמי שכירותו בעין ולא מלוה עיני בנה"מ סימן ס"ד ס"ק ג', ומ"מ מותר הוא משום דהנכרי הוא בעלים על המלאכה דשייך בעלות גם על זה לבד אף שהדבר שעושה בו הוא של הישראל, ואין הכרח לומר שמחמת שהמלאכה נעשית בדבר של הישראל עבור הישראל נחשב הנכרי פועל ושכיר יום דישראל, וא"כ גם בנתן לנכרי מעות שהוא יתעסק בו עבור הריוח לישראל בעד שכר קצוב לשנה נמי היא המלאכה של הנכרי אף שהריוח וההפסד של הישראל ואין לאסור. ועיני בבאור הגר"א ס"ק י"ג דכתב על הא דיכול הישראל ליתן לנכרי מעות להתעסק בהם ממ"ש אריסא אריסותיה עבדי דהוא ההיתר בקבלנות בשדה שהמלאכה הרי הוא לטובת ישראל יותר מלנכרי האריס שנוטל יותר ואפילו הוא למחצה דהם שוין הרי עכ"פ גם של הישראל הוא ומ"מ מותר מאחר שהתנו דהמלאכה מוטלת רק על האריס שלכן אף שעושה בשדה של ישראל ועבור הישראל כיון שהיא המלאכה רק על הנכרי הוי הנכרי בעלים על המלאכה, שלכן גם כשנתן הישראל להנכרי מעות שיתעסק בהן ועבורו היא המלאכה של הנכרי ומותר.

וכן משמע בלשון תשובת הגאונים שהביא הב"י שהשיב רב שרירא גאון, ושאלת בבר ישראל דיהיב זוזי לעכו"ם בשותפות או מטלטלין כדי למכור אותן ולעשות בהם סחורה ושקיל וטרי בהו בשבת ובחול שרי לישראל למישקל מהתוא רוחא או לא תשובה הכי שמיע לן מרבוחא דילן דכד הוו הגך זוזי מעיקרא כיז עכו"ם דעבד בהו כדחוי הוא לבדו ולא שקיל ישראל וטרי בהדיה לא אשכחן בכי הא מלתא איסור דהא מותר לישראל להשכיר שדהו לעכו"ם ואע"ג דקא עבד בשבתא וש"מ דהיכא דזוזי דישראל בידא דעכו"ם ועבד עכו"ם כדחוי זבין ומוזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם שעומד עכו"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל ליכא איסורא בהכי עיי"ש, הרי לשון שעומד עכו"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל משמע כמפורש שבעצם היה שייך שהישראל

רי לא היה
תי זה משום
זו אף כשלא
הד גם ביר"ס
וסוף לו על
ים ואין יכול
שכירו לבטל
בה בקבולת
שומע"כ יהיה
יר יום, ולכן
מה שיעשה

פיינשטיין

אל חברה

יהו מילער
א.

תח כת"ה
ר' וכפי

ה"ח הנותן
ר"ג בשבת
בש"ע סימן
המ"מ כתב
לכא הזאת
כרי עושה
הב"י הביא
אלא שכר
יתת כלים,
הוא באופן
עליו שום
י"ד דלהמ"מ
עות לנכרי
של הנשאר
לשלם שכר
אופן כזה,
עליו שום
זו שוריות
נכרי כיון

כיון שהם שותפין שכל דבר צריך להיות מחצה על מחצה ובהכרח שהוא עושה עבודת הישראל כשלוחו במחצה, והחלק מאריסות אף שג"כ הרי כיון שהריוח הוא של הישראל כפי ההלק שנוטל הרי מה שעושה האריס כל המלאכה הוא גם בשביל הישראל מחמת שמשלם לו בהחלק שנתן לו כדי שיעבוד עבורו כל המלאכות, ואף שלא אמר להאריס שיעבוד גם בשבת דאם היה אומר לו שיעבוד בשבת אסור, ובמג"א איתא בסימן רמ"ג סק"ב בשדה שאם לא יעשה בשבת יעשה בחול ואין הישראל מרויח במלאכתו וכן הוא בלב"ש, ועיין במ"ב סק"ו מ"מ הא גם במרחץ יותר כשרדך המקום ליתן באריסות שודאי מרויח, ואף בשדה מזדמן שלא היה אפשר לו לעשות בימים אחרים ומ"מ מותר, ומשמע שאע"פ שבשביל זה לקח האריס את הנכרי משום שידע שיעבוד גם בשבת נמי מותר רק שאסור לו לפרש שיעבוד גם בשבת דהרי או עושה בפירוט שליח לעשות בשבת שלכן אפשר אסור גם מדינא, וא"כ מ"ט מותר כשלא פ"י הא עכ"פ כשמוזמן לעשות בשבת וכ"ש במרחץ שכלל שבת הוא מסיק המרחץ, הא עושה המלאכה גם בשביל חלק הישראל שהישראל היה צריך לעשות ובעד השכר שנתן לו חלק בהריוח הוא עובד ומ"ש משותף ממש שאסור, וצריך לומר דכיון דאיכא ענין כזה דאריסות בעולם היינו שנעשה השותפות באופן שבעה"ב נתן השדה והאריס נתן המלאכה לא נחשב האריס כמו שלוחו של בעל השדה לעבוד גם בעד הלקו שבביל השכר החלק שנתן לו כמו בשכיר, כיון דכל שייכותו להיות שותף בהשדה הוא מצד המלאכה וכל עשייתו אף בחול כל המלאכות הוא אדעתא דנפשיה, היינו שבעושה מלאכה לעצמו בשדה חברו מרויח ממלאכתו מחצה או שלישי או רביע כמנהג המקום, וגם בנכנס שלא ברשות בשדה העשויה לאריסות נוטל כאריס עיין במ"מ דף ק"א ע"א ביורד לתוך שדה חברו ונטעה שלא ברשות באם הוא עשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה לנטועה דהוא כשתלי העיר כמנהג המדינה וה"ה בשדה העשויה לאריסות, ובדף ל"ט ע"א תניא וכולן שמיין להם כאריס, ונמצא שפיר שאין להחשיב שבעל השדה נתן להאריס בעד עבודתו כפי החלק הנהוג שיתחשב כשכירו וכשלוחו לעבוד עבורו, אלא שדין עצמו הוא נוטל בעד עבודתו כפי מנהג המדינה. ונמצא שכל העבודה טורח לנפשו שיש לו מזה כפי חלקו, וטעם זה לא שייך בשותפין שכל אחד נתן מעות או שצריך ליתן מעות שכל אחד צריך לעבוד החצי וכפי חלקו וכשעובד הנכרי הוא עושה עבור הישראל והוי כשלוחו. וכן לא שייך זה בנותן לו שכר עבור עבודתו בהשדה, וגם לא שייך זה בקבלנות ממש דבכל אופן הוא שכיר של בעה"ב בין שהוא ליום בין שהוא להמלאכה וצריך לומר דמה שמותר בקבלנות משום שאינו מרויח כלום בזה דהרי היה

יכול הנכרי לעשות בשעות מאוחרות בכל יום וביום הראשון ורק בשביל עצמו דרוצה לישן ולנוח בשעות המאוחרות וביום הראשון שהוא יום איד שלהן אינו רוצה לעבוד שנמצא שרק בשביל עצמו הוא עובד בשבת. זה נראה שצריך לומר אליבא דהכל בו. עכ"פ נמצא חלוק לדינא בין טעם המ"מ ובין טעם הכל בו בנותן מעות לנכרי להתעסק רק הנכרי בהם לפי דעת עצמו בשכר קצוב לשינה דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור. ולכן כיון שהש"ע נקט רק טעם המ"מ ולא הוזכר טעם הכל בו גם בהג"כ מפרשי הש"ע ובהגר"א ג"כ מפורש הטעם כן כדבארתי יש לפסוק כן לדינא. והטעם שהמחבר אף שהביא בב"י גם טעם הכל בו ומ"מ לא הש לדבריו נראה פשוט שמאחר שכתב הרמב"ם וכן הורו כל הגאונים וגם הכל בו בעצמו העתיק לשון זה מהרמב"ם, וא"כ הרי כוונת הרמב"ם שהוא לפי טעם הגאונים, וטעמם הא הובא בב"י תשובת ר' שרירא גאון הא הוא כטעם המ"מ וכדבארתי ובהכרח צריך לומר שהכל בו לא ראה תשובת ר' שרירא וכדחזינון מהא שלא הביאה. ולבד זה הא לטעם הכל בו צריך לומר על כל דבר שמותר לנכרי לעשות בדבר הנוגע לישראל טעם אחר, ולטעם המ"מ שהוא טעם הגאונים למה שבארתי שייך ענין בעלות על מלאכה אף בדבר שאינו שלו ששייך כולו לאחר, שא"כ הוא טעם אחד להיתר קבלנות ולהיתר אריסות ולהיתר זה דנותן לעכו"ם להתעסק והוא נוטל חלק בשוה, שלכן מסתבר יותר שהם מטעם אחד, שהוא כטעם הגאונים והמ"מ שלכן פסק כן הש"ע וכן יש להורות למעשה כי נמצא שדעת הכל בו הוא דעת יחיד והש"ע וכל גו"כ פסקו כן ובפרט שכן הוא טעם הגאונים שהם הורו דין זה. ולכן בעובדא זו שכתר"ה כותב שישראל כשר רוצה לקנות רוב המניות (סטאקס) של חברה (קאמפאני) אחת שיש לה שני מיני עסק בניית בתים, שזהו כוונת ישראל הקונה כדי שהחברה תסכים שהוא יהיה הקבלן לבנות בעדם שאף שהמנהלים (דירעקטארן) לא יהיו מחוייבין ליתן לו הוא בטוח שיתנו לו מחמת זה ולא יהיה בזה נמילא שום חלול שבת, ועסק נכסי דלא נידי (ריל עסטיט קאמפאני) אשר הוא הישראל אינו רוצה לטפל בה כלל ובוה יעסקו גם בשבת באופן זה שיש להם סוכנים (איידוענטס) שעובדים בקבלנות כל אחד לעצמו שמשמע דלא שייך זמן עבודתם לחברה שהרי כותב כתר"ה דאדעתא דנפשם קא עבדי, אבל איכא משרד (אפיס) שיהיה פתוח בשבת לצורך הסוכנים ושם יש שכירי יום עובדים, ודין כתר"ה שהוא דין זה דהרמב"ם בשם הגאונים ופסק כן הש"ע שהעסק שהנכרי מתעסק בהם במעות הישראל יכול הישראל ליקח חלקו, אבל כותב כתר"ה דהנהוג הוא שהמנהלים נוטלים שכירות קצוב לשינה בעד שכר טרחה שא"כ הוה שכירי

יום שיש לאסור, וטעם שלא מקפיד אם יבטלו יום ודאי אינו טעם דהא הוא משום דיכול לו ביום אחר ואין הישראל מרויח כדאיתא במג"א רמ"ד סק"ד שלא שייך זה כאן, ובכלל הא אף שו בעצמו יש לו רשות לבטל איזה יום הרי ודאי ה אחר שיראה שיעשה המלאכה שצריכה להעשות ו גם כתר"ה עצמו, וגם טעמים האחרים דחוקים למה שכתבתי מותר להגאונים שהוא כטעם שנקט הש"ע אף בשכר קצוב לשינה מאחר ההתעסקות הוא על הנכרי והישראל אינו אומר ל דעה איד להתעסק בהעסק כעובדא זו שהמנהלים רק לפי דעתם כל זמן שהם מנהלים ואין צריכין לו אם ירצה שיעשו באופן אחר, וגם אף אם רשות לצוות שיעשה הנכרי כמו שירצה נמי כשמניח להנכרי שיעשה רק על דעתו דהא בנותן מעות להתעסק בהם הרי בסתמא הוא יכול לצו איד לעשות ומ"מ כיון שהעסק נעשה שרק הנכר יתעסק בו לפי דעתו והישראל יקיים תנאי זה ולא כלום להנכרי מותר, מהטעם שהנכרי הוא הבעל המלאכה שזהו טעם היתר האריסות והקבלנות מותר. אבל ודאי שצריך שלא יהיה ניכר שהוא ל דהו הפירוט שמסיק הש"ע וכן אין העסק ניכר הוא והוא לשון המ"מ, משום דאם ניכר שהוא של ה זרי איכא אסור דמראית עין שיאמרו שהישראל מהעסק הוא שלו מחמת שנתן מעותיו הוא בעד על המלאכה היינו שאף שהנכרי הוא מתעס עושה על דעת הישראל בעל המעות שא"כ הוי רק כפועל ועושה בשליחות הישראל שאסור, כי שכתבתי שמותר אף שלוקחין שכירות קבועה ליכא המראית עין דאסור בקבלנות שהוא שמוא שהוה שכיר יום, אבל איכא מראית עין זה שהנכרי עושה לדעת הישראל בעל המעות שזה אסור אבל מצד חשש דמראית עין זה א דרך החברות הוא שהמנהלים עושים הנהלת רק על דעת עצמן ואין צריכין לשמוע כלום ו שיש לו רוב המניות, הרי נמצא שאף אם ידע המניות הוא של הישראל נמי ידעו שנמסר לה לנהל העסק רק על דעתם, שלכן אף שמסתר לו לו כשיאמר להם, הרי הוא כשמיעה לאיש אחר עצה טובה ולא כשמיעה לבעלים שזה אינו מבעלות המנהלים על המלאכה דהנהלת העכ לבד זה הא ניכר וידוע לכל מזה שבעצמו אינו שמאיוה טעם אינו רוצה להתערב באופן הנהלו וסומך לגמרי על המנהלים שיעשו רק על דעתם ו מותר דהא בעובדא דרמב"ם והש"ע בשם שהמעות הוא של הישראל ודאי הא ישמע לו המתעסק ומ"מ מותר כדכתבתי לעיל, וגם כל

יום שיש לאסור, וטעם שלא מקפיד אם יבטלו איוה יום ודאי אינו טעם דהא הוא משום דיכול לכתוב לו ביום אחר ואין הישראל מרויח כדאימא במג"א סימן רמ"ד סק"ד שלא שייך זה כאן, ובכלל הא אף שהמנהל בעצמו יש לו רשות לבטל איוה יום הרי ודאי הוא רק אחר שיראה שיעשה המלאכה שצריכה להעשות וכדכתב גם כתר"ה עצמו, וגם טעמים האחרים דחוקים, אבל למה שכתבתי מותר להגאונים שהוא כטעם המ"מ שנקט הש"ע אף בשכר קצוב לשנה מאחר שכל ההתעסקות הוא על הנכרי הישראל אינו אומר לו שום דעה איך להתעסק בהעסק כעובדא זו שהמנהלים עושין רק לפי דעתם כל זמן שהם מנהלים ואין צריכין לשמוע לו אם ירצה שיעשו באופן אחר, וגם אף אם יש לו רשות לצוות שיעשה הנכרי כמו שירצה נמי מותר כשמניח להנכרי שיעשה רק על דעתו דהא בנתן לנכרי מעות להתעסק בהם הרי בסתמא הוא יכול לצוות לו איך לעשות ומ"מ כיון שהעסק נעשה שרק הנכרי לבדו יתעסק בו לפי דעתו והישראל יקיים תנאי זה ולא יאמר כלום להנכרי מותר, מהטעם שהנכרי הוא הבעלים על המלאכה שזוהו טעם היתר האריסות והקבלנות, שזה מותר.

אבל ודאי שצריך שלא יהיה ניכר שהוא לישראל דוהו הפירוש שמשק הש"ע וכן אין העסק ניכר ממי הוא והוא לשון המ"מ, משום דאם ניכר שהוא של הישראל הרי איכא איסור דמראית עין שיאמרו שהישראל שהרייח מהעסק הוא שלו מחמת שנתן מעותיו הוא בעלים גם על המלאכה היינו שאף שהנכרי הוא מתעסק הוא עושה על דעת הישראל בעל המעות שא"כ הוי הנכרי רק כפועל ועושה בשליחות הישראל שאסור, כי לפ"מ שכתבתי שמותר אף שלוקחין שכירות קבועה לשנה ליכא המראית עין דאסרו בקבלנות שהוא שמה יאמרו שהוא שכיר יום, אבל איכא מראית עין זה דיאמרו שהנכרי עושה לדעת הישראל בעל המעות והעסק שזה אסור אבל מצד חשש דמראית עין זה אם ידוע דדרך התברות הוא שהמנהלים עושים הנהלת העסק רק על דעת עצמן ואין צריכין לסמוע כלום אף למי שיש לו רוב המניות, הרי נמצא שאף אם ידעו שרוב המניות הוא של הישראל נמי ידעו שנמסר להם כמנו לנהל העסק רק על דעתם, שלכן אף שמתברר שישמעו לו כשיאמר להם, הרי הוא כשמיעה לאיש אחר שנותן עצה טובה ולא כשמיעה לבעלים שזה אינו מגרע מבעלות המנהלים על המלאכה דהנהלת העסק, וגם לבד זה הא ניכר וידוע לכל מזה שבעצמו אינו מנהל שמאיוה טעם אינו רוצה להתערב באופן הנהלת העסק וסומך לגמרי על המנהלים שיעשו רק על דעתם דזה ג"כ מותר דהא בעובדא דרמב"ם והש"ע בשם הגאונים שהמעות הוא של הישראל ודאי הא ישמע לו הנכרי המתעסק ומ"מ מותר כדכתבתי לעיל, וגם כל קבלנות

ואריסות כיון שעצם החדה הוא של הישראל הרי ודאי ישמע למה שיאמר לו בעה"ב משום שידעו שסומכים בקבלנות ואריסות על הנכרי שאף אם ישמע הוא רק כשמיעה לעצה טובה של אחר לגמרי, וגם שברובא לא יאמר כלל כיון שסומך עליו, לכן גם בכאן הוא כידוע לכל שמתאחר שאינו מנהל סומך לגמרי על המנהלים ולא יאמר להם כלום, ואף אם יאמר הוא רק כעצה בעלמא שאחרים מיעצים, ולכן נראה לע"ד שיש להתיר וגם שהוא היתר ברור בלא שום חשש כיון שכן הוא שיטת כל הגאונים ומסקנת הש"ע והגמ"ב, ומה שהעיר כתר"ה שכיון שהישראל איש חרד וזהיר מאד יש לו לחוש לחבד עוד יותר מדינא שלכן מיעץ כתר"ה שיקנה פחות ממהצד שאו אף המקורבים וסוחרים גדולים שאפשר שיתחדעו כמה סטאקס לא ידעו שיש לו ידיעה לומר כשירצה הוא טוב לרווחא דמלתא. ולהשתתף עם מחלל שבת בעסק שיהיה פתוח בשבת אף שאותו העסק הוא בערבון מוגבל (קארפאריישן לימיטעד) ואין אחריות הפסד על השותף, אלא על הממון המשותף, מכל מקום אין מקום להתיר שותפות זו מטעם זה.

אבל אם הוא צורך גדול יכול לעשות כדון שותפות עם עכו"ם.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן נה

איך לעשות שטר מכירה בשביל היתר עבודה בשבת

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר גדליה פעלדער שליט"א שלך וברכה כל הימים.

הנה בדבר לעשות שטרי מכירה בשביל היתר עבודה בשבת אין דעתי נוחה מזה אף כשהייתי ביוראם כי הערמה גדולה מזה וגם ברוב הפעמים הוא שלא כדון דהא עכ"פ נשכר משבת באופן שאין הנכרי שייך שיעשה אדעתא דנששיה ועושה באמת רק אדעתא דבעה"ב להרוחה שלהם שזה באמת אסור, וכ"ש במדינתנו כאן ששמירת שבת בעוה"ר אינו כראוי ויש הרבה פרוצים, ואם יתירו ב"ד מכירה לנכרי יתחלל השבת בפרהסיא שיתלו להקל כו"ע וישבו בחנויות להערים שישב שם רק להשגחה, ולכן בנדון הזה של היהודה, הנכון שיום השבת וימי היו"ט יהיו שייכים רק להנכרי והקניין יהיה בכסף כי קרקע נקנה לעכו"ם לכר"ע בכסף וכל הרייח שיהיה מיום השבת יהיה של

15

ספר

שאלות ותשובות בית אב"י חלק שני

אשר הנני השי"ת להאיר עיני במאור תורתו להשיב לשואלי
דבר ד' זו הלכה בענינים שונים בארבעה חלקי הש"ע

הצעיר באלפי יהודה

יצחק אייזיק ליעבעס

אבד"ק ביטאם ומלפנים בגריידינג ולבוב החופ"ק נוא יארק

בן הא"א מו"ר עט"ר הג"מ אברהם יעקב ז"ל אבד"ק בולקאמין בחרב מו"ה מרדכי
דוב ז"ל, בהג"מ יהושע ראבד"ק ולאטשוב ז"ל, בהג"מ חיים אריה ז"ל אבד"ק וויעסא, בן
בנו של הגאון מו"ה אלעזר איש הורוויץ אבד"ק זאלאוויץ בן הגאון מאוה"ג
נשיא הלויים רבנו יצחק הלוי איש הורוויץ זב"ל אבד"ק האמבורג :

נוא יארק

שנת תשל"ו לפ"ק

סימן פב

לידידי הרה"ג מו"ה אפרים גרינבלט שליט"א
רב בממפיס יע"א.

7

בדבר שאלתו אודות הכלים הנעשים בבתי חרושת של חברת מניות והרבה מבעלי המניות המה יהודים ולכן הם כשותפין בבית החרושת אם צריכים לטבול הכלים הללו ולברך עליהם.

תשובה:

א) הנה הנוגע לבעלות של בעלי המניות הוא שאלה המקפת הרבה דיני תורה כגון חמץ בפסח, ורביית בבניקים סחורה בנו"ט ושבת ועוד ולכן צריכים להגדיר המהות של הבעלות בחברת מניות אם זהו כמו סתם שותפות, או חטיבה בפני עצמה שאין לה שייכות עם המשקיעים בהמניות. ובענין רבית בבניקים כבר דנתי בזה בספרי ח"א ס"י ק"ז ובענין שטרי מלוה "באגדס" של מדינת ישראל ובחידושי ביארתי עוד בענין רבית בבניקים ובנידון טבילה נראה לפיע"ד דבין אם נאמר דחכרה למניות הוא ברירה בפ"ע ובין אם נאמר שזה פשוט כשותפות מ"מ הכלים הללו צריכים טבילה דהרי טעם טבילה זו מבואר בירושלמי בכדי שיצאו מטומאת עכו"ם ויכנסו לקרושת ישראל ומהאי טעמא בישראל ועכו"ם שקנו כלי בשותפות א"צ טבילה כמבואר ברמ"א ס"י ק"ב סעי' י"א דכיון דאינו יוצא מידי טומאה בטבילה זו כיון דעדיין שם עכו"ם עליו, עיין בש"ך שם בס"ק כ"ב ובביאור הגר"א ובמקור דין זה באו"ה.

ב) ובכ"מ מתמה על דין זה דלמ"ד דטבילה כלים הוי מה"ת וכ"ה שיטת רוב הפוסקים א"כ לפי המבואר בש"ס ב"ק דנ"א גבי בור של שני שותפין דפליגי דאב"י ורבנן אם יש ברירה או אין ברירה דלמ"ד יש ברירה כ"א משתמש בחלקו ולמ"ד אין ברירה הרי הוא משתמש בכלולו גם בחלק חברו ואנן קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה ולכן על חלק העכו"ם בהכלי הרי ישראל הוא שואל ושואל פטור מטבילה, אולם מה דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה זה מחמת הומרא כבכל דיני התורה דאמרינן דמה שהוא מה"ת הוא לתומרא אבל היכא דהתומרא יהיה אם נימא יש ברירה בודאי אמרינן גם בדאורייתא יש ברירה ממילא בנידון שהישראל יש לו בשותפות עכו"ם בהכלי אזי צריכין לומר יש ברירה להחמיר להצריך טבילה דאמרינן הוברר הדבר שמשעה ראשונה נקנה לו להשתמש בהכלי והוי בעת ההשתמשות כולו דידיה ואע"ג דבעת שהעכו"ם משתמש בהכלי יהיה כולו דידיה מה בכך, עיי"ש שהאריך בזה.

ג) לפיע"ד אין אנו צריכים לכל זה לפי האוקימתא בגמרא דנדרים דמ"ה גבי השותפין שנדרו הנאה זה מזה דת"ק ס"ל דאסורין שניהם ליכנס לחצר המשותפת וראב"י סובר דזה נכנס לתוך שלו וזה ניכנס לתוך שלו ומחלוקתם בברירה דת"ק ס"ל אין ברירה ובשעה שכל אחד משתמש בחדר אין אנו אומרים הוברר הדבר שהוא בשלו משתמש אלא שמא הוא משתמש בחלק חברו והרי הוא מודר הנאה ממנו, וראב"י ס"ל יש ברירה ובשעה שהוא משתמש בחצר יכול ההוא לומר זה חלקי שבירדתי לו ואוקמי בגמרא רבה בשם זעירי דלא נחלקו אלא היכא דיש בחצר דין חלוקה לכן ס"ל

יא) שוב התבוננתי בזה מהך דתנינן באהלות פ"ג מ"ג שדה שאבד בה קבר נזרעת כל זרע ואינה נטעת כל נטע ואין מקיימים בה אילנות חוץ מאילן סרק שאינו עושה פירות כך היא גירסת המשנה שלפנינו והרע"ב הביא גירסת התוספתא בפ"ז דאהלות דאיתא התם אינה נזרעת כל זרע עיין בחיו"ט וטעם האיסור הוא משום שלא להרגיל בני אדם שם שלא יטמאו באוהל וזה ע"י האילנות שמא הילים עליהם אבל בזרעים ליכא חששא זו ולר"י בתוספתא דגם בזרעים אסור צ"ל מטעם גזרינן זרעים אטו אילנות והרמב"ם בפ"ח מהל' טו"מ הל"ג כתב — לפי גירסתו במשנה נזרעת כל זרע — שדה זו מותר לזרוע בה כל זרע לפי שאין שרשי זרעים מגיעין לקבר אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל מפני שהשרשים מגיעין עד למת. והראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם כתב דגם אילן סרק אסור לנטוע עיין בכ"מ שם מש"כ בזה, ולהך גירסא דהתוספתא דאינה נזרעת כל זרע יש לומר בטעמא דשניהם בזריעה ובנטיעה משום כבוד המתים כמו שאין מרעין בהמות מטעם זה בביה"ק וכן כתב התפא"י ולפ"י לאו משום טומאה נגעו בה רק משום כבוד המתים, ולהרמב"ם דגורס נזרעת כל זרע אין כאן משום כבוד המתים או משום איסור הנאה רק משום שלא להרגיל בני אדם ויטמאו. ולכאורה קשה לגירסא זו דמותר לנטוע אילני סרק ונזרעת כל זרע הרי הרמב"ם בעצמו פוסק בפ"ד מהל' אבל הל"ג — מוכח לעיל — דביה"ק אסורין בהנאה ואין מותר לזרוע ולנטוע שם, ומצאתי במשנ"א שעמד בזה על מש"כ הרמב"ם שאין השרשים מגיעין למת דהרי אפילו אינן מגיעין אסור לזרוע שהקבר אסור בהנאה, ובמק"א כתבתי לתרין דברי הרמב"ם דלדידו מה שאסור בהנאה הוא מדרבנן אפילו עפר שעל הקבר ממש כמו שכתבנו לעיל, לכן בשדה שאבד בה קבר הוי ספק דרבנן רק משום טומאה החמירו שלא להרגיל שם בני"א והארכתי בזה ואכ"מ. עכ"פ לגירסת התוספתא וכ"ה ג"כ בתוס' מו"ק ד"ה סוף ע"ב דאינה נזרעת כל זרע ולפ"י מ שפירשו מטעם כבוד המתים ואיסור הנאה א"כ אם בשדה שאבד בה קבר אסור לזרוע מכש"כ בקברות ממש בודאי אסור מטעם איסור הנאה וכבוד המתים וכיון דפסקינן להלכה דבבתי קברות אין עושין מלאכה ואין ניאותין בהם מכש"כ דאסור לזרוע על הקברות מדינא.

יב) לכן בנידון שאלתו נראה דאפילו להמקילין בעפר שעל הקבר דלא כרבינו ישעי' וכמוש"כ הרמ"א בס"י שס"ח ומותר להנות מעשבים של הקברים לצורך ביה"ק זה דוקא בעשבים שגדלו מאליהן אבל לנטוע עשבים לכתחילה לא דהרי כתב רא"ן ליקח מעפר של הקבר רק לצורך רפואה אבל בלאה"כ אסור, ואעפ"י שלפי מושג של המתקדמים הוא לצורך ביה"ק לייפות את המקום שלא יעלו עליהן קוצים וברקנים מ"מ לפי מושג שלנו אין זה כלום ומה שלדידהו הוי מומא לדידן לא הוי מומא, ומימות אבותינו לא ראינו זה, ומצינו לגדולי האחרונים שנשאלו על העשבים של ביה"ק להנות מהם לצורך ביה"ק אבל לא עלה על דעת שום ב"א לשאול להתיר נטיעה לכתחילה על הקברים ממש, לכן מחוייבים להשתדל בכל עוז לטבל הגזירה ויה"ר שיבולע המות לנצח ויקיצו וירננו שוכני עפר.

ט' טבת תשל"ד

ידידושת,

הק' יצחק אייזיק ליעבעס חופ"ק

17

ז) איברא דלפי מה שפירש הר"ן במשנה בטעמא דמותרין כדבר של עולי בבל מפני שעולי בבל הפקירום לכל ישראל וכן פי' ג"כ הרע"ב בפי' המשנה דהוי כהפקר ולא כדבר של שותפות, ולפי"ז התם משום הפקר נגועו בה ובני"ד אין זה הפקר כלל כיון שיש בעלות על העסק ולא דמי כלל שלדבר של עולי בבל לפי פירושו, אולם לפי פירוש הרמב"ם מוכח שפיר דלאו משום הפקר הוא רק מפני שתלק מועט אינו נותן רשות בעלות כלל, וגיטא שפיר שעל מה שפסק הרמב"ם בפ"ו דנדרים הל"ב דמותרין הנודרין בדבר של עולי בבל הביא מן הכ"מ מקורו מש"ס נדרים ולא פירש טעמא ובב"י בהל' נדרים סי' רכ"ד כתב לפרש דברי הטור שהביא דין זה כפי' הר"ן משום הפקר, ועל דברי הרמב"ם לא כתב כלום מכ"מ מפני דלהרמב"ם לא משום הפקר הוא רק מדינא כיון דליכא לכ"א רשות כלל, ובש"ע כתב המחבר סתם דמותרין בדבר של עולי בבל בלי שום טעם ונראה מפשטות לשונו שזה מדינא ולא משום הפקר ממילא לפי פירושו זה הוא ראוי ברורה לני"ד.

לח"ק אין ברירה שבשעת קנייתם את החצר לא הוברר שהיא רשאי והלהשתמש בתלק זה כי שמא לא יבוא לחלקו כלל אבל בשאין בה דין חלוקה אף הח"ק מודה שיש ברירה מפני שידוע לכל שתמיד החצר בשותפות והיה רשות לכל אחד מהם להשתמש בכל זמן שירצה יעו"ש כגמרא, ולפי"ז בני"ד שישאר ועכו"ם יש להם כלי בשותפות כיון שאין בהכלי דין חלוקה ממילא לכ"ע יש ברירה ואפילו היכא שהוא לקולא כגון בנדרים שמקילין להם להשתמש בהשותפות ואצ"ל דוקא מפני שהוא לחומרא לכן אמרין דיש ברירה.

ד) נמצא לפי דבריו גם בשותפות של מחצה ומחצה מחוייב בטבילה ואע"ג שבכל מקום ששותפות עכו"ם פוטר כגון בכורה ותרומה וראשית הגז צריך קרא למיפטרנהו כמבואר בש"ס חולין דקל"ה דלרבנן ילפינן מצאנך למעט שותפות עכו"ם והכא ליכא קרא למיפטר וממילא מחוייב בטבילה דאיכא למימר דהכא לא צריך קרא משום דלא הוי דומיא דכלי מדין, ועוד דלא מכניסה לגמרי לרשות ישראל עיין בעה"ש מזה, אולם לפי"מ שפירשו הש"ך והגר"א שעדיין שם עכו"ם עליו משמע דאפילו אי נימא יש ברירה ובכל פעם שהישראל משתמש בהכלי מקרי שלו כולו מ"מ עדיין שם העכו"ם ונקרא תמיד על הכלי לכן הסבא למיפטר"ו מטבילה.

ה) ואם ישראל ועכו"ם עשו כלי בשותפות ומכרו אותה לישראל בזה לא מבואר בהדיא אם הקונה מחוייב בטבילה או לא אבל מסתברא דפטור מטבילה גם להחולקין על הרמ"א בדין שישאר ועכו"ם קנו הכלי בשותפות מפני דהכא אין נפק"מ בברירה כלל וכיון דליכא טעמא דהירושלמי שיצא מטומאת עכו"ם דהרי גם חלקו של ישראל בו ולא רק חלק הטומאה של העכו"ם תם לא הוי דומיא דכלי מדין דשם ה' כולו של העכו"ם ויצאו מטומאת מדין לקדושת ישראל לכן בודאי פטורין מטבילה, ומה שיש עוד לעיין בזה נדבר לקמן.

ו) ולכן בני"ד בכלים של בתי חרושת של חברת מניות נראה דמחוייבין בטבילה ואפילו אי נימא דבעלי מניות הם שותפין כיון דאינו ניכר כלל חלק השותפות ואינו מבורר בכלל חלק כל אחד ולא נקרא שם שמים על הכלים והכלים מפורסמים על שם הפירמא שהוא כולו גויים או רובא דרובא במדינה של מאות מליונים נכרים והאחוז של ישראל הוא מעוטא דמיעוטא לכן אפילו אם המה באמת שותפין חייבים בטבילה, וראיה לדברי מדברי הש"ס נדרים דמ"ח דאיתא התם הריני עליך חרם ואת עלי חרם שניהם מותרים בדבר של עולי בבל ואסורין בדבר של אותה העיר, והרמב"ם בפירושו המשניות פירש דענין של עולי בבל הדבר שיש בו שותפות לעולי רגלים והוא מה שזכר מהם אעפ"י שההוצאה והבנין שלהם ממון של כל ישראל ולכל אחד מהם יש לו זכות בהן אין זה כי אם זכות מועט מאוד שאין לאחד מהם שוב רשות עכ"ל מבואר בדבריו שתי נקודות, א' שיש חילוק בין זכות בדבר או רשות בדבר ב', דזכות מעט אינו עושה אותו לשותף לכן בדבר של עולי בבל אעפ"י שכל ישראל נתנו חלקם לזה ויש להם זכות בכל הדבר אולם הזכות הוא זעיר מאוד ואינו נותן לו רשות כלל בכל הדברים לכן אין בכוחו לאסור חלקו על חברו המורד הנאה ממנו, ולפי"ז הרי חברת של מניות הן ממש כמו דבר של עולי רגלים שאפילו אי נימא שהם שותפין אבל כיון שאין להם שום רשות כלל בעל העסק ואפילו אם יש להם זכות הרי זה מועט ופעוט שיוכל לפטור הכלים עי"ז מטבילה.

ח) ולאידך גיסא אפילו אי נימא דחברה למניות היא חטיבה בפני עצמה ולא כמו שותפות — וכן הוא באמת וכן דיברתי עם יודעי דת ודיני הממשלה, בודאי אין להתחשב כלל עם המניות של ישראל ולמרות זאת שלפי החוק אין לבעלי המניות שום בעלות וכל העסק הוא בריה נבדל לגמרי מן האנשים המשקיעים ממונם שם ולהחפצא אין שום שייכות עם הגברא וא"כ אין שם עכו"ם על הבריה שנוולדה מתוצאות המניות ומגלן שתוצרת החטיבה הזאת צריכה טבילה כיון דלא הוי דומיא דכלי מדין ואנן דומיא דמדין בעינן ולכן מסתברא דחטיבה כזו הוא כמו עכו"ם פרטי ומחוייב בטבילה ועכ"ל כן דהרי גבי רבית בבנקים דדומה למניות בעסקים אחרים מ"מ כיון דאין כאן מלוה ולוה נושך ונושך לכן מתירין, וכן גבי חמץ אין לחייב לבעלי המניות על כל ראה ובל ימצא כיון שאין להם רשות לבערו כי אינם יודעים אפילו איה מקומו, ובה אפילו אי נימא שיש להם אחריות — כי באמת אין להם אחריות — מ"מ הוי כמקבל אחריות על חמץ של עכו"ם בבית העכו"ם שאינו עובר עליו כיון שאין להם רשות ליכנס למקום החמץ ומכש"כ להשתמש במקומות של החמץ ומהאי טעמא גופא איכא למימר כיון דאין לבעלי המניות שום בעלות אפילו בעלות מוגבלת אין לו רק בריה חדשה שיוצרת כלים והבריה היא נבראה ע"י עכו"ם ושמה של עכו"ם עליו וכי ס"ר שבמדין אם מצאו שם ישראל בית חרושת של כלים שנעשו ע"י שם לא יתחייבו בטבילה מפני שלא נקרא שם עכו"ם עליו אלא שם של הפירמא וכי מה איכפת לן שישאר השקיעו שם ממונם בלי שום התחייבות ושותפות בבית חרושת שכולו גויים משום זה יפטרו הקונים התוצרת הנעשה ע"י מטבילה, לכן נראה לפיע"ד דכל הכלים של בתי חרושת ככאן אעפ"י שיש בעלי מניות ישראל מחוייבים בטבילה מהאי טעמא גופא כיון שלענין חמץ ושבת ורבית וכיוצא בו מחשבינן לחברת מניות כחטיבה בפ"ע וכיון דבעל המניות מקבלים רבית מכל מה שהשקיעו מעות בהמניות (נ"ב הרבה בעלי מניות מקבלים רבית כל רבע או חצי שנה) ע"י היתר זה שאין כאן מלוה ולוה נושך ונושך ואין עליהם חיוב לבער החמץ ואין עוברים על כל יראה ואין להם איסור של מלאכת שבת, ואיך נוכל לומר שהכלים הנעשים שמה פטורין מטבילה מפני חלקם של ישראל כלל, לכן נראה פשוט דצריכים טבילה ובברכה ולצרף לזה שיטת המהרש"ל פסחים דק"ב שכתב שם וז"ל ונראה לי לומר אדרבא הכא הוא כחא דהיתרא שמויקל לברך עדיף ולא חיישינן לברכה לבטלה

בתי כנסיות של כרכין יש יותר זכות ורשות לנותני חלקם לצורך תיקון הדברים מאשר לאלו שלא השתתפו כלום בהוצאות, לכן אעפ"י שאין חלקם מבורר מ"מ קצת בעלות יש להם עכ"פ יותר מאשר אלו שלא נתנו כלום ויותר מהדבר של עולי בכל אבל מ"מ לא כמו שותפין רגילים דבשותפין כל אחד יכול לעמוד על המקח על חלקו אפילו עד כדי כך למכור חלקו לאחר משא"כ בדברים של אותה העיר שאין לו כל זה לכן שותפין חייבים במוזוה וביהכנ"ס פטור דלא מקרי ביתך, וכן גם לענין מעקה שותפין חייבין ובתי כנסיות פטורין דלא מקרי גנך, אבל בנדריים אעפ"י שאין חלקם מבורר מ"מ קצת בעלות יש להם עד כדי כך לאסור חלקו על המודר הנאה, אבל בני"ד בחברה למניות אין שום בעלות להקונים המניות והם נוטלים רבית על מעות כמו בהלוואה לכן הכלים הם כמו כל כלי עכו"ם שצריכין טבילה.

יב) וארוחנא בזה ליישב קושיית הרמב"ן על הרמב"ם, מובא בר"ן בנדריים שם, שפסק בפ"ו בנדריים כראב"י וכיון דאוקמינן דביהכנ"ס הוא כחצר שאין בה דין חלוקה א"כ הרמב"ם מוכי שטרא לבי תרי דפסק כראב"י ופסק כמתניתין דאסורין בדבר של אותה העיר יעו"ש בר"ן שהניח זה בצ"ע, ובלח"מ בפ"ו בנדריים כתב ליישב וסיים כי הקושיא היא גדולה ועצומה, ונראה לפיע"ד לומר לפי"מ שביורנו בחילוק בין ביהכנ"ס לשותפין בחצר א"כ גבי שותפין בחצר פסק שפיר הרמב"ם כראב"י ומ"מ בביהכנ"ס פסק כרבנן, ומה דאמרינן בגמרא דבתי כנסיות כמי שאין בו דין חלוקה דמי, וזוהו ס"ל להרמב"ם דכל אחד נכנס בחוק שלו וזינו מעיקרא כאשר רב יוסף מקשה לרבה לפי אוקימתא דזעירי דמחלוקת כשיש בה דין חלוקה אבל באין בה דין חלוקה מותר לד"ה אבל לבתר דאמר רב יוסף בשם זעירי דמחלוקת בשאין בה דין חלוקה וכיש בה דין חלוקה אסור לד"ה בזה אין אנו צריכים לומר דבתי כנסיות הוא כחצר שאין בה דין חלוקה, והסברא בזה דלדברי רבה דבאין בה דין חלוקה לכ"ע מותרין עכצ"ל דלאו מטעם ברירה קאתינן עלה כי אין המוכן כאן ברירה כמו בכל הבריות שבש"ס כמו שחשביה הר"ן שם בנדריים דבכל ברירה אנו צריכים לומר שהוברר הדבר שכך הו' הכוונה מעיקרא, וכאן אין אנו אומרים אה"כ שהוברר מעיקרא רק מתחילת הקנין אנו אומרים כן ולא אח"כ רק מתחילת הקניה כן הו' המדובר ביניהם ואין אנו צריכים לברירה, ולפי"ו שפיר מקשה לי" רב יוסף דגם ביהכנ"ס כן הוא שנבנה מלכתחילה לכל כי אחרת א"א כי כל יהודי מוכרח שילך להחפיל לבית הכנסת בכל עת ובכל זמן ואא"ל שכ"י ישחמש כומן שחברו אינו משחמש וכעין שכתבו התוס' דמ"ו בתוד"ה אמר לתרין קושייתם דהרי מדאורייתא אין ברירה ואין אמר רב הונא הלכה כראב"י, ותרצו דכאן כראב"י אין הטעם משום ברירה רק משום ויתור דזה מותר במודר הנאה יעו"ש בתוס', אולם לאוקימתא דרב יוסף אמר זעירי דמחלוקת באין בה דין חלוקה וזוהו הטעם עכצ"ל משום ברירה דלראב"י מותרים להשתמש בחצר דיש ברירה אבל בבתי כנסיות אין הטעם משום ברירה דבברירה אמרינן שבשעה שכל אחד משחמש הרי כל המקום שלו כי אין הכרח שישתמשו שניהם בבת אחת אבל בבית הכנסת הרי כולם משחמשים בבת אחת ולא דמי לחצר השותפין, ואעפ"י שלענין בעלות הרי בחצר יש יותר בעלות לכל אחד מאשר בעלות בבית הכנסת אבל בנדריים אינו תלוי רק בעלות כאשר ביארנו לכן בחצר מותרין שניהם וביהכנ"ס אסורין כנ"ל לתרין דברי הרמב"ם והטור ועדיין צ"ע.

להיות עובר משום לא חשא לאפוקי רבנן דמחמרי שלא לברך כי הברכות אינן מעכבות עיין מש"כ בזה בספרי שו"ת ביי"א ח"א סי' ל"ו. וזאת למודעי דמה שכתבתי בענין רבית וחמץ ושבת דחשבינן זה לחטיבה בפ"ע אין רצוני בזה לפסוק שהכל על צד היותר טוב, כי הרבה יש לפקפק על ההיתר הזה ובחידושי הארכתי בזה, אבל כיון שכל גדולי האחרונים חתרו למצוא היתר ואם ניקל שלא להטביל הכלים יהיה תרי קולי דסתרי אהררי.

טז) וכן יש להביא סמוכין לדין זה מהך דינא דמבואר בסעי' י' בישראל שנתן כסף לאומן עכו"ם לעשות לו ממנו כלי דלשיטת התוס' א"צ טבילה משום דהו' ספיקא דינא שמא אין אומן קונה בשבח כלי ולדעת הריצב"א צריך טבילה משום ספיקא דינא דשמא אומן קונה בשבח כלי, לכן מספיקא טעון טבילה והרמ"א פסק לטבול בלא ברכה ואם האומן נתן ג"כ מעט כסף משלו צריך טבילה לכ"ע, ולדעת הש"ך כס"ק כ"ב גם בברכה, ולפי"ו אע"ג דעכשו אין נפק"מ כפלוגתא דאומן קונה או אין קונה בשבח כלי כיון שהאומן אינם רק שכירי יום ואין להם שום חלק בהכלי מ"מ חזינן דהיכא דהאומן נתן גם כסף משלו מתריב בטבילה אפילו באין לו חלק בהשבח של הכלי ומדוע יוגרע בני"ד אפילו אי נימא דכל החומר הוא של ישראל אבל עכ"פ האומן הפקידים וכל המשתחים ורוב בעלי המניות אינם יהודים אמאי יפטרו מטבילה, ואפילו להט"ו בס"ק ר"ב דס"ל דינא דהרמ"א דצריך טבילה בלא ברכה מ"מ בני"ד דעדיף יותר כיון דכל המנגנון מתחילה ועד סוף הוא של נכרים בודאי גם להט"ו צריך לברך על הטבילה וז"ב לפיע"ה.

יז) שוב התבוננתי כמה שכתבנו לעיל להוכיח מש"ס נדרים דמ"ח דני"ד דמי להאי מילתא דמודר הנאה דמותר בשל עולי בכל משום שאין לכ"א רשות רק זכות זעיר כמוש"כ הרמב"ם, ובדבר של אותה העיר אסורין מפני שהן כשותפין ואיזהו דבר של אותה העיר הרחבה והמרחץ והביהכנ"ס וכו', ועכצ"ל דביהכנ"ס מקרי כחצר השותפין שיש לכל אחד זכות ורשות בניגוד של עולי בכל שאין לכל אחד רשות רק זכות, דלפי"ו צ"ע דהרי בש"ס יומא דו"א פריך ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזו עד שיכבשו אותה ככשו אותה ולא חלוקה לשבטים חלקו לשבטים ולא חלקו לבתי אבות חלקו לבתי אבות ואין כל אחד מכיר חלקו ת"ל ובא אשר לו הבית מי שטוותר לו הבית יצאו אלו שאין מיוחדין לו וכו', וכתבו בית בתוס' ישנים דפליגי בזה על הבריתא דלעיל דמחייבא את השותפין במוזוה, אי נמי שאני הכא דלא נתברר חלקם מעולם. מבואר בזה דבתי כנסיות אפילו של כפרים מקרי אין הבעלים מבוררין ואם אין הבעלים מבוררין הרי עי"ז אין לו רשות ודמי לשל עולי רגלים, וכן מוכח מש"ס חולין דקל"ו דאמרינן התם דבית של שותפין חייב במעקה וקרא דכתיב גנך אתי למעוטי בתי כנסיות עי"ש פפרש"י, ועכצ"ל דלא דמי לחצר של שותפין משום דאין הבעלים מבוררין.

יא) אך יש לומר דבתי כנסיות אעפ"י שחסר לכ"א הבעלות כיון שאינו מבורר חלק של כ"א ואחד מ"מ לא דמי לדברים של עולי בכל דהרי מה השייך לעולי רגלים אין לבני ארץ ישראל שנתנו הכסף להוצאת תיקון הדברים יותר רשות והשתמשו מהעולי בכל מפני שזה נבנה מלכתחילה לכל העולם והכל שווין בה, אבל בתי כנסיות וכל הני דמתניתין בנדריים כגון הרחבה ותמרחץ וכל השייך להם אין הכל שווין בהם ואפילו

יג) ובמה שכתבו גדולי האחרונים ה"ה הנכ"י והגאון מהרש"ק כטו"ד והחכ"א להעיר דלפי שיטת התוס' והרא"ש דבישראל המוכר כלי לעכו"ם וחזר ולקחו ממנו צריך טבילה וכו' להלכה בסעי' י"א א"כ בע"פ כשמוכרין החמץ לעכו"ם עם הכלים ואחר הפסח כשישראל קונה החמץ מהעכו"ם צריך לפי"ז לטבול הכלים. ואני נכון בדין זה ובער אנכי ולא אדע ודבריהם שגבו ממני דאפילו אם נקרא שם העכו"ם על הכלים מ"מ א"צ טבילה דהרי המוכן שם עכו"ם על הכלים היינו שיש לו כעלות ורשות עליהם ואע"ג דאחזק העכו"ם הקונה המה לגמרי ברשותו ואחריותו מ"מ לאחזק הפסח כאשר ישראל קונה אותם אין זה כקונה כלים מעכו"ם לחייבם בטבילה לפי"מ שכתב הב"י — מובא ברמ"א סעי' ט' דישאל שקנה כלי מנכרי לסחורה ומכרו לישראל אחר לפי"מ שכתב בהגה"א דאם לקחו חכרו לחתוך בו קלפים ולא לצרכי סעודה א"צ להטבילו שהרי שאלו הוא בידו, ורצה הב"י לומר דגם במכרו לישראל אחר אין הקונה צריך להטבילו שהרי לא נתחייב ביד הראשון כיון שלקחו לסחורה, והמי להך דהג"א בלקחו לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה אבל מדסיים וכתב שהרי שאלו הוא בידו משמע שאם הו' לקוח בידו הו' חייב טבילה וא"כ ה"ה בלוקח מהעומדין אצל ישראל לסחורה כיון שמוכרו לקחם, וכן הורה מורו הרב הגדול מהר"י בי רב ז"ל עכ"פ החנוני הלוקח כלים לסחורה א"צ להטבילם רק מי שלוקח מהחנוני לצורך סעודה מתחייב בטבילה, ולהט"ד דהב"י הרי גם הישראל שקונה מהחנוני א"צ לטבול הכלי אפילו בקנאו לסעודה רק במסקנא כתב בזה הדין ישראל הקונה חייב לטבול אבל החנוני לכ"ע פטור מטבילה ואפילו להט"ד בס"ק ר' דס"ל דהשווא' חייב בטבילה בלא ברכה מ"מ החנוני בודאי פטור גם לדידו' וכן המנהג בכל תפוצות ישראל שחנוני המוכר כלים שנעשו בידו עכו"ם פטור מטבילה וכד"ת הביא בשם השו"ת שבט סופר תיו"ד סי' ט"ז שכתב שבעלי מדינה המוכרים גזוז בצלוחית ואין טובלין אותן משום שהן אצל הקונים בשאלה ושואל פטור מטבילה והמוזג גופא ג"כ פטור מלטבול כיון שאצלו הכלים לסחורה ולא צרכי סעודה והו' כמו לחתוך בו קלפים הפטורין מטבילה וגם לפעמים כשקונים בדרך מים לשחות אצל עכו"ם א"צ טבילה כיון שהכלי אצל הקונה רק בשאלה וגם אפילו אצל ישראל אפילו הוא מוכר מותר לשתות מכליו כיון דאפילו ישראל כשר א"צ לטבול כלי מדינה כיון שהם לצורך סחורה ולא לצורך סעודה לעצמו יעו"ש — ג. ב. באמת המנהג שישראל שומרי תורה בעלי מדינה טובלין כלים אצל לא בעלי חניות — וטעמא דמלתא מדוע כשקונה לסחורה פטור פשוט הוא דלא גרע מקנאו לחתוך בו קלפים דא"צ טבילה ולא הו' דומיא דכלי מדין דקפידא הוא על כלי סעודה.

יד) ועפ"י"ז איך ס"ד לומר העכו"ם הקונה כלי חמץ מישראל לא לצרכי רק לסחורה דידוע דדעת הקונה לחזור למכרו אחר הפסח אפילו אי נימא דהמכירה הוא בלא הערמה מ"מ לערכו בודאי לכ"ע אין דעתו לכך מדוע יצטרך להקונה ממנו לטבול הכלי וכמו דאמרין בישראל הקונה מעכו"ם לסחורה אין זה מקרי קניה שיוצא מרשות עכו"ם לרשות ישראל מפני שעדיין לא יצא לרשות ישראל דלסוחר לא מקרי שיצא לרשות מפני שבאמת לא יצא עדיין לשום רשות דהסוחר הוא סרסור ומצדע בין העכו"ם בעל הכלי וישראל הקונה לסעודה, רק יש לומר דהעכו"ם הסוחר הקונה החמץ מהישראל הוא רק סוכן שקונה ומוכר ממילא לא נכנסה לרשות העכו"ם

כלל ונשארו כלים של ישראל ופטורין מטבילה ומהיכי תיתי לחייבן.

טו) ונפק"מ מזה לדינא כמי שקונה כלים כחנות של עכו"ם ונרשם עליהם שנעשו אצל ישראל לא יתחייבו מטבילה דלא מקרי שהיו ברשות עכו"ם כיון שהעכו"ם רק סוכן וסרסור ולא ברשותו קאי, ולכן לדעת העני' צ"ע דבר זה וכן בכלי מדין אם ישראל מצאו במדין כלים בחניות שלהם שנעשו מישראל לא יתחייבו מטבילה, ולכן תמוה לי מש"כ בשו"ת השו"ת שי מהדו"ת סי' ק"ג כמשומד בעל חנות של כלים והוא קונה הכלים אצל ישראל בעל בית הרושת לכלים ולהמשומד הנ"ל יש לו קונה ישראל המתחזק חנות של כלים במקום אחר ולפעמים המשומד כותב לבעל בית הרושת הישראל שהוא ישלח כלים להישראל בעל החנות ישר אליו על השבנו והוא ישלם בדרך בעלי הסיונות, ושקול וטרי שם כיון שמשומד הסיטון לא קנה הכלים עדיין מיד הבעלי הרושת העדין לא נתן מעות ולא באו הכלים עדיין לרשותו יע"ש, ולפי"מ שכתבנו לעיל צ"ע גדול מדוע יתחייבו הכלים טבילה אפילו אם הכלים באו ליד הישראל מיד המשומד ישר ג"כ אמאי צריכים טבילה כיון שהוא לא קנה הכלים לצרכו לסחורה, ומש"כ שם במומר לענין טבילת כלים דנתי במק"א ואכ"מ.

ידידו, דוש"ת

הק' יצחק אייזיק ליעבעס חופ"ק

בי מרחשון תשל"ה

סימן פג

כבוד ידידי מכובדי הרבני המופלג בתורה מו"ה חיים מאיר גרינבוים נ"י, בטורונטו קאנאדא יע"א.

בדבר שאלתו בדבר מה שכתב המג"א בסו' תצ"ד דא"צ להפסיק בברכת המזון אם אינו אוכל גבינה קשה רק יזהר ליקח מפה אחרת וצ"ח ליו"ד סי' פ"ט וחפשו ולא מצאו זה ביו"ד שם, וגם מה המוכן גבינה קשה.

תשובה:

הנה בגמרא מבואר גבי מר עוקבא דאמר אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי דאבא דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידינא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתי אכילנא, וכתבו התוס' בחולין שם דק"ה בד"ה לסעודתא דלאו בסעודתא שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק השלתן ובירך מותר דלא פלוג רבנן, ובבשר אחר גבינה אינו מבואר אם צריך ג"כ סילק ובירך רק אדרבא מבואר שם בגמרא אמר ר' חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, גבינה מותר לאכול בשר, ובתוס' שם בדק"ד ע"ב בד"ה עוף וגבינה כתבו בשם הר"ת וההלכות גדולות דאם אכל בשר אסור לאכול גבינה היינו בלא נטילה וקנינה אבל בנטילה וקנינה שרי ובאכל גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקנינה ומר עוקבא דלא

ספר
טבילת כלים
בהלכה

על סדר השו"ע הלכות טבילת כלים
יורה דעה סימן קכ

ובו מקורות וביאורים לדברי השו"ע והרמ"א
מושא ומתן בדבריהם ובדברי הגמרא ראשונים ואחרונים
עד פוסקי זמנינו
• ונוסף לזה שאלות ותשובות ופסקים הלכה למעשה
לבני ספרד ולבני אשכנז

חברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי
רותם אפלבוים הכהן

חשון התשע"ו

16 בית חרושת חברה בע"מ

כתב בספר טבילת כלים (פרק ב הלכה א) בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שהקונה כלי מבית חרושת של גויים, טעון טבילה בברכה, אפילו אם בית החרושת הוא חברה בעירבון מוגבל, אע"פ שמבחינה משפטית בית החרושת בכה"ג הינו כאשיות משפטית בפני עצמה ובלתי תלויה בקיומם הפיזי של בעלי המניות. עכ"ד. ובעצם כן מוכח ממה שהבאתי לעיל משו"ת תשובות והנהגות ואגרות משה בדין קניית כלים השייכים לממשלה ע"ש.

← והן אמת שיש עוד אריכות גדולה בפוסקים על מעמדה ההלכתי של חברה בע"מ, ויש מי שסובר שהקונה כלים מבית חרושת חברה בע"מ, אין לו לברך על טבילת כלים אלו. אמנם מכל מקום המנהג הפשוט בזמנינו לברך על טבילת כלים כאלו. וכן דעת רוב ככל גדולי פוסקי הדור. ועיין עוד בהערה⁹. ואכמ"ל¹⁰.



9. והנה אעתיק כאן חלק ממכתב שכתב לי בעניין זה בעל שו"ת אורחותיך למדני שליט"א: כתב המהרש"ק ז"ל בהאלף לך שלמה סי' רלח. "נשאלתי מהגביר... היות כי יש לו אקציען (מניות) מהפאבריק ואלאאווקי, והפאבריק מוכרת חמץ, אם מחויב גם הוא לכתוב שטר מכירה על החמץ הזה, והשבתי שדרך אנשים שיש להם אקציען בהקדיט אנשטאלט, וכן בכל הבאנקען יש להם רק חלק לריוח או להפסד ואין להם שום זכות להגיד ולחוות דעתם בענין תהלוכת מסחר או להפאבריק, לכן לא חל החיוב על ר"ג למכור". משמע דבנר"ד שאף אם בעל בית החרושת אין לו שעבוד הגוף על הכלים כיון שהחברה בערבון מוגבל - בע"מ, מ"מ כיון שהוא מחליט כל עניני בית החרושת עדיין בית החרושת נחשב שלו, והישראל שקונה ממנו צריך להטביל את הכלי, שרק כשאין לו שום שייכות בפעולת בית החרושת י"ל דבנדון המהרש"ק שהוא אינו צריך למכור חמצו, ובנר"ד הישראל אינו צריך לטבול את הכלי.

וכן מצינו במלמד להועיל סי'צא. כנרון המהרש"ק הג"ל, ואף הוא סבר שאין צריך למכור החמץ, ובכלל הטעמים הוא כתב "הוי ליה כדון ישראל שהלוה לעבדים מעות על חמצו ואין אחריות החמץ על ישראל". וגם כתב שם "שאינו בעל האקציען (מניות) שום זכות למכור החמץ או לבערו, וא"כ לא עברו בעלי האקציען על ביי... שאין להם שום רשות ליכנס ולהשתמש שם". ואף לפי זה י"ל דבנר"ד כיון שבעל בית החרושת יש לו רשות למכור הכלים הנעשים בבית החרושת וגם הוא מותר "ליכנס ולהשתמש" בהם לצורך סחורה וכו', או אף שהחברה בע"מ עדיין זה נחשב ככליו, והישראל שקונה ממנו צריך לטבול אותם. ועיין עוד בזה שו"ת חשב האפור ח"א סי'סב. סג. שאף הוא הסכים להני"ל. ועיין גם במנחת יצחק ח"ג סי'א. ע"ש.

וראיתי באג"מ א"ח ח"ד סוף סי'נד, שכתב, "ולהשתתף עם מחלל שבת בעסק שיהיה פתוח בשבת, אף שאותו העסק הוא בערבון מוגבל... ואין אחריות הפסד על השותף, אלא על הממון המשותף, מ"מ

מוסדות ציבוריים

בעניין כלים של מ

מגויים), כתב

(י) שחייבים להטב

תרומות ומעשרות ו

זה מוטל עי

חברות ישראלי

להלן אעתיק פסק

שעו

בעבר הלא רחוק,

שהיו בבעי

דוגמאות בולטות י

אין להתיר שותפות ז

שהישראל צריך לטבול

וכן ראיתי במועדים ו

לן שהתואר "חברת ב

שקנו שם מניות, וכאי

ומשפט האומות לטובו

שגוי מקבל מישראל ל

שאינו קיים ע"פ דין

והישראל... אין לו זכ

יראה דהוה שלו שהמ

חברת בע"מ, מ"מ כיו

ולכן הישראל שקונה

ח"ב דף 312 ואילך.) ו

10. אמנם מי שטען

שם בעלי מניות יהח

דמיעוטא דבטלי במי

בשו"ת בית אבי (ח"ב

המאור

תורה

חלק ראשון

שאלות ותשובות

והארות בהלכה ובחכמת ישראל

מאת

אלעזר מאיר פרייל

רב בעלזאכעט נ. דזש.

גרמט בעיהיק ירושלים חובבי"א

בשנת תרפ"ט לפ"ק

דפוס ארץ ישראל

שנפרשו, הנה חתכ"א שם באות י"ט כתב כן, אבל ע"י באורח מישור על נזיר שם שהשיג ע"י דדוקא בסתם נשים כתב רש"י שם דהוי קכוע משום דכל ככורה פנימה אבל לא במצאה בשוק דהוכיחה דאינה פנימה עיי"ש דברים של טעם. ומה שהקשה הרב ידירי העורך שליט"א מנזיר ומכתובות הנ"ל על דברי שם בקונט' ז', הנה לדעת החו"ד לק"ט כיון שמקדש רק את היתומה קטנה וכן הא דתינוק שנמצא וכו', ולהחכ"א שם באות י"ח שמשווה את הדיעות ומסיק דבנדע התערובות ופירש אח"כ שרי לכו"ע אף שחזור הקביעות למקומו כיון שהי' כבר מחזקת היתר, הנה גם כהא דיתומה קטנה ותינוק הנמצא נודע התערובות. ומלבד זה לא דמי כלל הא דתינוק שנמצא להא דנזיר הנ"ל, דבשעה שהי' בביתו לא נתערב כלל והא אבותיו ידעו מי הוא וגם כו"ע ידעו, ומתי נתערב בשעה שהשליכוהו החוצה ואז הוי פירש טרם שנקבע עדיין, וכמו"ש לעיל בישוב קושיית הריטבי"א.

סימן כ"ה.

נשאלתי בזה שכמעט אין שום ביינק שלא יהא כן גם דירעקטור עברי אי"כ כל מי שיש לו איזה עסק עם בתי הביינק נכשל באיסור רבית. כן יש לעיין בזה שחכרות שונות מזכרות מניות (שערס) ובעלי המניות הנם שוחפים בהעסק, והרבה מהם הנם עברים, אי"כ נכשלים הם באיסור נתינת ולקחת רבית. וכן בחכרות לאפותיקאות על בתים (מארטנירוזשעס) יש חשש זה, וגם בענין הבטחת אחריות משריפות וכו' (אינשורוינג) שכל המבטיח א"ע באחריות נעשה שותף בהעסק ונכשלין אי"כ באיסור רבית. וכפאת השלחן סוף סי' ס"ה באמת חוכך להחמיר בענין הגורלות והבטחת אחריות. L

ולאחר העיון מצאתי בע"ה איזה צדדי היתר שהנני מציע לפני מרגן ורבנן: דהנה כנדדים ס"ה ב' פריך נימא כל דמעני לאו ע"י נפיל מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כו"ע ספרנסנא לו, ופ"י הרא"ש ז"ל: כלומר בשביל זה לא הייתי נמנע מלהדירו כי הייתי נותן לכיס צדקה ליד גבאין אחרים ומה שאני נותן יתנוהו לאחרים ויפרנסוהו ממה שאחרים נותנים עכ"ל. והר"ן כתב ז"ל: ורשאי הוא בכך אע"פ שאמר עליו נכסיו שהרי לא יתן בידו אלא ליד גבאי וכיון שאם רצה גבאי ליתן לאחר הרשות בידו שהרי דחו"ל כי תהיא דתנן נותן לאחר משום מתנה והלא מותר בו עכ"ל. והמחנה אפרים כה"ל שבועות סי' ט"ז כתב ליישב דעת הרא"ש מהא דנותן לאחר משום מתנה עיי"ש. ונ"ל ע"פ מה שהוכחתי בשערי ציון תרפ"ג דעצם הדבר עם כל הזכותים והדינים שנמצא בהרבר יכול להיות שייך לאחר לענין זכות אחד וכאוחו זמן גופי' יכול להיות שייך לבשניהו לענין זכות אחר וכמו בהא דקני ע"מ להקנות וכמו במקנה פרח לכפילא, ולפ"ז י"ל דכל שנתנם לנכאי ליתנם לעני שירצה, סילק תוא את עצמו

זמהלשון כבר זכו בה עניים, משמע דזכו כבר משעת אמירתו עוד טרם שבא ליד הנבאי, וקשה כל הני קושיות שהקשיתי לעיל, ועי' ביו"ד סי' ת"ג סעי' ו' ובסי' שניו דהנבאים זוכים לצורך מתים, אפי"ג דאין זכי' למתים.

74 וע"כ נלענ"ד בירורן של דברים, דבאמת אינו מקנה ע"י אמירתו לא להעניים ולא להנבאי ולא לבני העיר, כ"א שנקנה לקופת הצדקה, וענין קופת הצדקה הוא כמו ענין הקארפאריישאן הנהוג במדינה זו, דהשותפים אינם בעלים בעצמם ואינם כמו שותפים דע"מא, ומשו"ה אינם אחראים בחיוב הגוף ובכסונם בעד החובות שהקארפאריישאן עושה, וגם חובותם העצמיים אינן משתלמות מרכוש הקארפאריישאן, כי הקארפאריישאן לפי חוק המדינה איננה קנינם הפרטי של בעלי המניות (שער האלדערס) אלא היא חטיבה מיוחדת בפ"ע עם זכות אישות משפטי לקנות ולהקנות, והקארפאריישאן מעמידה מנהלים וגזברים האחראים לה והיא הייבט לבעלי המניות לפי סכום המניות שיש להם, כמו כן הוא ענין קופה של צדקה להסוכרים דהאמירה עושה קנין *), דקופת הצדקה קונה אף שהעניים בעצמם לא קנו עדיין עד שבא לידם, וכעין קנין של הקדש דיש להקדש זכות אישות משפטי לקנות ולהקנות, ועי' בפירשי ביצה ל"ט במשנה כרגלי אותה העיר, אלפים אמה לכל רוח, וקשה דהא ברבר של שותפין אינו מותר אלא למקום שכולן יכולין לילך, ובע"כ דסובר דשלתון העיר הוא ענין מיוחד בפ"ע ורשות בפ"ע ואין לה שייכות עם האנשים הפרטים, ועי' ברשיי חולין קל"ז א' למעוטי ביהכינ שאין חלק לאחד מהם בו, וזוה יש להבין ג"כ את ענין מתנות כהונה דאם שותפים הם אי"כ יתחלקו שוה בשוה ומדוע נוסף רק אחד, ואם נאמר דכהנים גופי' ניתא להו וככ"מ י"ב, אבל מדוע הוי סמון שאין לו חובעין הא גם גזלן דרבים שמי' גזלן, ואם לא הוי עדיין שלהם אי"כ לא הוי מסון השבט, וא"כ מסון של מי הוא כיון דמסון שלהם לא הוי וגם מסון של הכעלים לא הוי ולפי הנ"ל מוכן שפיר, דענין מתי"כ הוא כמו ענין של בני העיר וקופת של צדקה וקארפאריישאן דהמתנות כהונה שייכי לכללות השבט אבל לא לכאז"א בפרט, ומשו"ה הנוזלן הוא גוזל את השבט, וכשבעה"כ נותן לאחר מבני השבט הוא קונה או (ולפי"ז אינו יכול להקנות לשוטה וכרעת הנחלים בסי' רמ"ג) ומשי"כ חתוי' כסוכה ל"ה דאתרוג של טבל הוי כמו אתרוג דשותפין שיש לכהן וללוי חלק בו, אין הכונה דיש לכ"א מהם חלק בו אלא הכונה דיש להשבט בכלל חלק בו, וממילא הוי שותפין, חכעלים והשבט, ועי' בתוס' זבחים ה' ב' ד"ה נפש, דמוכח משם דציבור לא הוי שותפין, ועפי"ז ביארתי גם ענין של סכרי כהונה ואכ"מ.

והנה דעת הרמב"ן והרשב"א ומהרי"ל ושאר פוסקים דתקדש עניים מותר

* ועי' בנדרים ס"ז ב' ושניהם מותרין בדבר של עולי בכל, וכתבו התוס': לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין בו. ע"כ הערה.

להלוות אפי' כרכית קצוצה כיון דלית לממון ההוא בעלים ידועים לאו בכלל אחיך
הוא וברכית אחיך כתיב, ועי' במל"מ פ"ד ממלוה הלכה י"ד ובחור"ד סי' ק"ס סק"י,
והרא"ש בתשובה כלל י"ג סי' ח' וסי' י"ז אומר דעניים אחיך ורעהו הוא, ונפסק
להלכה ביו"ד סי' ק"ס סעי' י"ח דרק כרכית דרבנן מותר, וי"ל דהרא"ש לשיטתו
דמעו"ת עניים טרם שבא לידם עדיין שלו הוא, ואפי' כבא ליד גבאי עדיין
לא הסתלקו הבעלים לגמרי מהם וכמו"ש לעיל, וכשו"ה שפיר כתב דאחיך
הוא ואסור כר"ק אלא דבאב"ק רבית מותר דמשום טובת העניים לא גזרו בכ"ה,
ועוד יש לי דברים בע"ה בזה אלא שלקצר אני צריך, ולפי"ז יוצא לנו
דבקארפאריישאן כמו בכל חני דאנו דנין עליהם דהשותפין אינן בעלים בעצם
ולית להו להממון בעלים ידועים, נס הרא"ש ודעימ' מודים להרשב"א ודעימ'
דמותר להלוות אפילו כרכית קצוצה דלאו בכלל אחיך הוא.

אבל זה אינו, דנ"ל פשוט דאף דעצם הקארפאריישאן הוא ענין מיוחד
עם זכות אישות משפטי לקנות ולהקנות בכ"ז יש להם להבעלים איזה זכות
כהממון שהניחו בהקארפאריישאן, דהא הריוח שייך לבעלי המניות, וגם יש
להם הזכות לבטל את הקארפאריישאן * ולהתחלק ביניהם את הכסף אחרי עבור
הזמן אשר קצבו להם, ואף שאין הבע"ח גובה מהזכות הזה שיש להם בהכסף,
ככ"ז כודאי יש להם זכות בהכסף אחרי שהם גוטלים את הריוח וגם מחלקים
ביניהם את הכסף לבסוף, ונמצא שהם הנם הבעלים לענין הזכות הזה והם הנם
המצוים והלוקחים את הרבית, אולם מטעם אחר נ"ל דמותר, כיון דההלואה
נעשית ע"י הממונה בבתי הביינק או הקארפאריישאן נמצא דהוי רבית ע"י
שליח, וכבר פסק הרמ"א ביו"ד סי' ק"ס דרבית ע"י שליח מותר אם לא נעשה
השטר על שם המלוה ואין זה רבית הבא ממלוה ללוה, והכא הלא נעשה השטר
על שם הביינק או הקארפאריישאן, וע"כ אף דיש לבעלי המניות איזה זכות
בהכסף, בכ"ז הקארפאריישאן הוא. ענין נפרד בפ"ע עם זכות אישות משפטי,
ולא מקרי דנעשה השטר על שם המלוה, אבל צ"ע על הרא"ש דאוסר להלוות הקדש
עניים כרכית קצוצה והא לא הוי רבית הבא מן הללו למלוה כיון דנעשה ע"י
שליח, ויותר קשה על הרמ"א שם שפסק ג"כ כהרא"ש והא הוא פוסק שם
דרבית ע"י שליח מותר ונמצא דפסקיו סותרים זא"ז וכאמת הקשה כעין זה
הט"ז שם ס"ק י"א מבי"ט ע', והנקה"כ כתב ע"ז דנקט כש"ס חדא כנייהו
עיי"ש, אולם על הרא"ש והרמ"א זה לא יתכן דהא לא כתבו איך שאפשר לתקן

* ועי' בנדרים מ"ח ואסורים בדבר של אותה העיר, ופי' הר"ן וי"ל מפני שאין לאנשי
עיר אחרת חלק בהן שהם יכולים למכרן ז' טובי העיר כו' והו"ל להו כשותפין שאוסרין זע"ז עכ"ל,
וזה כמו"ש בפנים דהריוח שייך לבעלי המניות וגם יש להם הזכות וכו' ולהתחלק ביניהם את
הכסף כו' כודאי יש להם זכות בהכסף. מט"ל הו"ל להו כשותפין שאוסרין זה על זה.

אלא דכתבו דרך רבית דרבנן מותר, והנה י"ל דהרא"ש לשיטתו אויל דאינו מסתלק א"ע לגמרי ער שבא ליד הקני והגבאי קונה הזכות היחיד. הוה ליתן לעני שירצה, ולפי"ז אם הנודר נותן ברבית הנהו הבע"ד ולא שליח, וכן הגבאי הוי בע"ד לענין הזכות היחיד וע"כ אמור, אבל הרמ"א דמסכים להסתבר גם במקות יתומים והא התם לא הוי רבית הכא מן הלוח למלוח, אם לא שנאמר דאיירי באפוטרופוס דכבע"ד דמיא וכמו"ש הנקה"כ שם.

והט"ז כסי' ק"ם ס"ק ל"א הרבה להשיב על הרמ"א והגה"כ מיישב את דברי הרמ"א ופסק כותי, וחוד"ש שם סק"ח תמה על הרמ"א ומסיק דמי"ט הוי רבית מאוחרת עיי"ש, ולענין כיון דמשעת כתיבה עבד ל"י שימה, וכב"ק ל"ב זכ"כ ס"ב, א"כ אם שלוחו של ראובן אמר להמלוה שילוח לראובן מעות ברבית ל"ה שימה כלל דאין שליח לר"ע, ובלא רבית הא לא נתרצה להלוות לראובן, ונמצא דלא לוח ראובן כלל ממנו, והשליח הוא הלוח, אבל השליח בעד עצמו היא לא הכטיח להמלוה שום רבית וגם ראובן לא הכטיח להמלוה שום רבית בעד זה שהוא מלוה להשליח, והשליח שהלוח לראובן, הלוח לו בלא רבית, כי לא הכטיח להשליח עצמו שום רבית, ומשויה הוי רבותא, דרשאו ראובן לתת אח"כ הרבית אפי' להשליח להביאו להמלוה, דלא אמרה תורה אלא רבית הכא מיד לוח למלוה, והכא לא לוח ראובן מהמלוה כ"א מהשליח בלא רבית, וגם השליח אינו עושה שום איסור דהאי רבית לאו רירי הוא, דהא הוא בעצמו לא התחייב א"ע בשום רבית להמלוה בעד זה שהלוח לו, ול"ד להא דסי' קס"ט שהודיעו שחעכו"ם פלוני הוא שלוח ממנו נפטר השליח בכך, משא"כ כאן דלא מהני השימה, א"כ השליח הוא הלוח, משא"כ אם ראובן קבל בעצמו את המעות מן המלוה א"כ הוא הוי הלוח, הנה כששולח לו אח"כ הרבית אף דל"ה רבית קצוצה כיון דלא מהני השימה של השליח, אבל מי"ט הוי רבית מאוחרת, וכן אם ראובן לוח משליח המלוה ועשה ראובן השטר בשם המלוה אמור, דהשטר עבד ל"י עיקר הלוחה, ובשער המשפט שם סק"ה כתב: משמע להדיא דאם לא עשה השטר על שם המלוה מותר אם שליח המלוה הלוח לישראל ברבית כו' כיון דאין שליח לר"ע הוי כהלוח השליח עצמו ותרבית לא בא לידו רק ליד המלוה וכו' ויש לחמות מהא דפסק הריב"ש וכו' וכן הוא ביו"ד סי' קס"ט סעי' כ"ד וכו' וא"כ ה"נ אם המלוה הלוח לישראל ע"י שליח. נהי נמי דאשד"ע מי"ט לא זכה במעותיו של המשלח ותוי כאלו הלוח אותם המשלח והרבית בא לידו וכו' עיי"ש, ולענין דלא קשה דהריב"ש כתב בפירוש דמעותיו של ישראל ה"י מופקדים ביד עכו"ם להלוותם ברבית, וכיון דהעכו"ם לא זכה בהמעות, והמעות נפקדו בפירוש להלוותם ברבית הוי כאלו הלוח הישראל בעצמו מתישראל המלוה ודמי להא דכ"ב פ"ח הנוטל כלי מן האומן וכו' דקיצו דמי' עיי"ש, משא"כ בהא דהרמ"א